

HASAN
ÂLİ YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

CCCLXIV

J. H. BERNARDIN
DE SAINT-PIERRE

J. H. BERNARDIN DE SAINT-PIERRE

PAUL İLE VIRGINIE

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: İLKAY ATAY

PAUL İLE VIRGINIE

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

III.
BASIM

Genel Yayın: 4603

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

**J. H. BERNARDIN DE SAINT-PIERRE
PAUL İLE VIRGINIE**

**ÖZGÜN ADI
PAUL ET VIRGINIE**

**FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
İLKAY ATAY**

**© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
Sertifika No: 40077**

**EDİTÖR
HANDE KOÇAK**

**GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM**

**DÜZELTİ
MUSTAFA AYDIN**

**GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI**

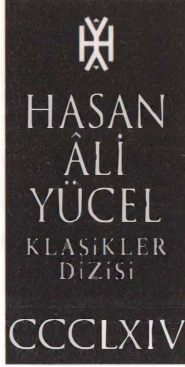
**I. BASIM, EKİM 2019, İSTANBUL
III. BASIM, OCAK 2021, İSTANBUL**

ISBN 978-605-295-951-0 (KARTON KAPAKLI)

**BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. 2622. SOK. NO: 6 / 3 I
BAĞCILAR İSTANBUL
Tel. (0212) 445 32 38 Faks: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 44871**

**Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.**

**TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr**

J. H. BERNARDIN DE
SAINT-PIERRE
PAUL İLE VIRGINIE

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
İLKAY ATAY

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

“Île-de-France’da,¹ Port Louis’nin² ardında yükselen dağın doğu tarafında, bir zamanlar tarım yapılmış olan bölgede iki kulübe kalıntısı görülür. Kocaman kayaların ortasında kendiliğinden oluşmuş havzanın hemen kıyısında konumlanmış, üç tarafı kayalık olan bu kulübelere, yalnızca kuzey yönünden açıklığa bakarlar. Sol yanda, Morne de la Découverte denen ve tepesinden adaya yanaşan gemilerin görülebileceği bir dağ bulunur. İşte Port Louis bu dağın eteklerindedir. Sağ yanda, Port Louis’den Pamplemousses’a³ giden bir yol vardır, ardından bölgeyle aynı ismi taşıyan bir kilise, engin bir düzlüğün orta yerinde, etrafını kuşatan bambuların arasından yükselir. Daha ötedeysen, adanın sınırlarına dek uzanan bir orman yer alır. Ormanın bittiği yerde, deniz kıyısındaki La Baie du Tombeau,⁴ biraz sağa doğru gidince de Malheureux⁵ Burnu görülür. Hepsinin ötesinde açık deniz uzanmaktadır ve yüzeyinde, yerleşim bulunmayan birkaç adacık seçilebilir. Hepsinin ortasındaysa, dalgalar arasında bir kale burcu gibi görünen Coin de Mire⁶ belirir.

Pek çok şeyin görünür olduğu bu havzanın girişinde dağlarda durmadan komşu ormanları sallayan rüzgârların uğul-

1 Hint Okyanusu’nda bulunan Fransız adası. Bugünkü adı Mauritius.

2 Mauritius’un başkenti.

3 Mauritius’un aynı adı taşıyan merkez adasında bulunan dokuz idari bölgesinden biri.

4 Mezar Koyu.

5 Bahtsız Burun.

6 Mauritius adasının sekiz kilometre kuzeyinde bulunan adacık.

tusu ve uzaklarda mercan kayalıklarında kırılan dalgaların gürültüsü yankılanır fakat kulübelerin orada ne bir gürültü işitilir ne de koza misali kendi üstüne kapanmış koca kayalardan başka bir şey görülür. Ağaç kümeleri kendi kuytularına, kendi yarıkları içinde, bulutlara uzanan tepelerine doğru büyürler. Tepelerine düşen yağmurlar, esmer yeşil yamaçları gökkuşağı renklerine boyar ve Lataniers⁷ Irmağı'nı meydana getiren kaynak sularını ağaçların dibine dek kabartır. Havanın, ırmakların ve ışığın, her şeyin hareketsiz olduğu bu güvenli rahimde ağır bir sessizlik hüküm sürer. Gövdeleri üzerinde yükselen palmyelerin hışırtısı nadiren yankılanır, sivri uçları ise rüzgârla kıpırdanıp durmaktadır. Ilık ve berrak bir günde bile güneş ışınları, öğlene dek bu havzanın her yanına tam olarak erişemez, yine de dağların gölgelerinin üstünde kalan sivri uçlara taç giydiren ışıklar, şafakla birlikte göğün mavisini sarı ve kızıla çevirirler.

Aynı anda hem engin bir manzaranın hem de derin bir yalnızlığın tadını çıkarmanın mümkün olduğu bu mekânda bulunmaktan keyif aldığımı hatırlıyorum. Günün birinde şu kulübelerin yanı başında oturmuş, kalıntılar üzerine düşünüyordum ki yaşını başını almış bir adam belirdi. Eski sakinlerin geleneklerine uygun olarak kısa bir ceket ve uzun bir şalvar giymişti. Yalınayak yürüyor ve abanoz bir bastondan destek alıyordu. Saçları tümüyle beyazdı, soylu ve sade bir görünüşü vardı. Saygıyla selamladım. Beni şöyle bir süzdükten sonra selamıma karşılık verdi, yanıma gelip oturmakta olduğum tümseğe tünedi. Bu güven göstergesi davranıştan feyzalıp "İhtiyar," dedim, "bu iki kulübenin kime ait olduğunu anlatır mısın bana?" Yanıtladı: "Çocuğum, bu viraneler ve şu bakımsız toprak bir zamanlar yerleşim yeriydi, yaklaşık yirmi yıl öncesine kadar, yaşamlarında mutluluğu bulabilmiş iki aile yaşardı burada. Dokunaklı bir hikâyeleri var ama Hindistan yolu üzerindeki bir adada yaşamış olan

7 Palmyeler bölgesi.

birtakım yabancıların yazgısını dinlemeyi isteyen bu Avrupalı da kim? Orada mutlu mesut yaşamak istemiş ama sefalet içinde yalnızlığa mahkûm olmuş yabancıların hikâyesini dinlemeyi? İnsanlar yalnızca kralların ve tarihteki büyük adamların insana hiçbir şey katmayan hikâyelerini dinlemek isterler.”

“İhtiyar, hal ve tavırlarınızdan ve söylediklerinizden görmüş geçirmiş biri olduğunuzu anlamak güç değil. Şayet vaktiniz varsa, yalvarırım anlatın, şu kurak toprağın eski mukimleri hakkında ne biliyorsanız anlatın ve şundan emin olun ki, dünyadaki tüm önyargıları taşıyan en bozuk ahlâklı kişi dahi tabiat ve erdemin verdiği mutluluktan bahsedildiğini işitince keyifle dinlemeye koyulur.” Çeşitli olayları anımsamaya çabalayan biri gibi elleriyle alnını sıvazladıktan sonra bu ihtiyar bana şunları anlattı:

1726’da M. de la Tour adında Normandiyalı genç bir adam, Fransa’ya hizmet için nafile askerlik başvuruları yapıp ailesi adına defalarca para yardımı dilendikten sonra talihini aramak üzere bu adaya gelmeye karar verdi. Yanında kendisini çok seven ve onun da çok sevdiği genç bir kadın vardı. Onunla aynı vilayetten zengin ve köklü bir ailenin kızıydı fakat oğlan soylu olmadığı için ilişkilerine karşı olan kızın ailesinden gizli evlenmişler ve drahoma olarak metelik dahi alamamışlardı. Genç adam kızı Port Louis’nin limanına bıraktı ve birkaç siyahi satın alma ümidiyle Madagaskar’a yelken açtı. İvedilikle geri dönecek ve bir çiftlik kuracaktı. Madagaskar’a ekim ortası başlayan sıkıntılı bir iklimde ulaştı. Karaya ayak bastıktan kısa bir süre sonra da orada yılın altı ayı salgın halinde hüküm süren ve Avrupalı milletlerin kalıcı yerleşkeler kurmaktan kaçınmasına sebep olan o ateşli vebaya yakalanıp öldü. Vatan toprağı dışında ölenlerin başına hemen her zaman geldiği gibi yanında getirdiği tüm eşyaları ölümünden sonra yağmalandı. Île-de-France’da kal-

miş hamile karısıysa kendisini ne banka hesabına ne de bir referansa sahip olduğu, zenci bir kadın dışında bir malvarlığına sahip olmadığı yabancı bir dünyada dul kalmış buldu. Yaşamında sevdiği tek adamın ölümünden sonra başka bir erkeği de istemiyordu. Felaketi ona cesaret verdi. Geçinecek kadar ürün yetiştirmek üzere kölesiyle birlikte ufak bir toprağı ekip biçmeye karar verdi.

Neredeyse tamamı çöl olan, toprağın insana seçim şansı bırakmadığı bir adada, ticaret için verimli ve tarıma elverişli alanları tercih etmekten kaçındı, onun yerine dağların arasında bir boğaz, inzivada gözlerden uzak yaşayabileceği saklı bir sığınak aradı. Yuvasını kurmak için kasabadan ayrılıp kayalıklara doğru yollandı. En kurak ve ilkel şartlara sahip bölgelerde sığınma ihtiyacı duyan hassas ve acı çeken tüm varlıklarda en temel ortak dürtü budur, kayalıklar yazgının talihsizliklerine karşı kale surları işlevi görecekmış, tabiatın sükûneti ruhun kederli çırpınışlarını yatıştırabilecekmiş gibi gelir insana. Fakat fazlası için değil, yalnızca en temel ihtiyaçlarımız için dua ettiğimizde yardımımıza koşan Tanrı inayetinin, Madam de la Tour'a ayırdığı armağan ne zenginlik ne de şöhretti; yalnızca bir dosttu.

Bu bölgede bir yıldır yaşayan bir kadın vardı, iyi yürekli ve düşünceli biriydi, Marguerite'ti adı. Bretonya'da candan bağlı olduğu sıradan bir köylü ailesine doğmuştu ve ona evlilik sözü veren aynı yöreden bir asilzadenin aşkına inanmamış olsaydı, hayatını ailesiyle birlikte mutlu mesut sürdürebilirdi. Fakat adam tutkusunu tatmin ettikten sonra onu terk etti, hatta hamile bıraktığı kıza, çocuğuna bakabilmesi için nafaka vermeyi dahi reddetti. O da doğduğu köyü sonsuza dek terk etmeye karar verdi ve hatasının telifisini, memleketinden uzakta, dürüst ve fakir bir kızın sahip olabileceği tek çeyizden, namuslu olarak tanınıp bilinen bir isimden mahrum kalacağı yerlerde, sömürgelerde aramak üzere yola çıktı. Ödünç topladığı son parasıyla ihtiyar zenci

bir erkek satın aldı ve küçük bir alanda onunla birlikte toprağı ekip biçti.

İşte Madam de la Tour, peşine taktığı zenci kadınla birlikte, çocuğunu yetiştirmekle meşgul olan Marguerite'i burada buldu. Kendisiyle benzer bir durumda olduğunu düşündüğü bir kadınla karşılaştığına çok sevindi. Geçmiş yaşantısını ve mevcut ihtiyaçlarını ona birkaç kelimeyle özetledi. Madam de la Tour'un anlattıkları Marguerite'in yüreğini sızlattı ve saygısından çok sırdaşlığını kazanma isteğiyle, zamanında adını lekelemiş olan ihtiyatsızlığını hiçbir şey saklamadan itiraf etti. "Benim durumumda," dedi, "başıma gelen her şeyi hak ettim ama siz madam... siz erdemli ve bahtsızsınız." Ve gözyaşları içinde ona hem kulübesini hem de dostluğunu sundu. Bu kadar şefkatle karşılandığı için duygulanan Madam de la Tour onu kucaklayarak, "Ah! Tanrı acılarımı dindirmek istiyor belli ki," dedi, "size büsbütün yabancı olduğum halde, bana ailemden bile görmediğim kadar iyilik etmenize vesile olduğuna göre, öyle olmalı."

İkamet ettiğim yer, buradan bir buçuk fersah ötede, Montagne Longue'un⁸ ardındaki koruluğun içinde olsa da Marguerite ile tanışıklığım vardı, kendimi onun komşusu olarak görürdüm. Avrupa'da bir sokak, hatta basit bir duvar dahi, aynı ailenin üyelerini uzun yıllar boyunca bir araya gelmekten alıkoyabilir ama burada, yeni sömürgelerde, bizi ayıran şey yalnızca ormanlar ve dağlarsa, biz birbirimizi komşu olarak görürüz. Bilhassa Hintlerle ticaretin pek yoğun olmadığı o dönemde, basit bir komşuluk *dostluk*, yabancılara karşı birlikte husumet duymaksa bir ödev ve *haz kaynağı* demekti. Komşumun bir yoldaş edindiğini öğrendiğimde, onlara bir faydam olur ümidiyle ziyaretlerine gittim. Madam de la Tour, asalet ve melankoliyle dolu, oldukça ilginç bir karakterdi. Doğum vakti neredeyse gelmiş gibiydi. Bu iki kadına, yaklaşık yirmi dönümlük bu araziyi,

8 Mauritius'un kuzeyindeki bir yerleşimin adı.

bilhassa da gelecekteki olası yerleşimcileri engellemek için, çocuklarının çıkarlarına uygun düşecek şekilde aralarında pay etmelerini söyledim ve bu bölüştürme işini bana bıraktılar. Tarlayı hemen hemen eşit olacak oranda ikiye ayırdım. Parçalardan biri arazinin yukarı kısmını kapsıyordu, Lataniers Irmağı'nın doğduğu yer olan, bulutlarla kaplı şu kayalık tepeden, dağın tepesinde gördüğünüz şu sarp yamaca dek, oraya *Mazgal Deliği* deriz çünkü kale duvarlarında toplar için bırakılan mazgal deliklerine benzer. Bu alanın kayalık ve oyuklarla dolu öyle bir zemini vardır ki güçbela yürürsünüz. Yine de koca koca ağaçlar yetişmiştir burada, kaynak suları ve dereler fışkırmıştır. Parçalardan diğeryse şu an bizim bulunduğumuz açıklığa dek Lataniers Irmağı boyunca uzanan, aşağıda kalan araziydi, öyle ki ırmak işte şu iki tepe arasında akmaya başlar ve denize dek devam eder. Orada çayırların sınırlarına ulaşılır, şurada burada çalılık alanlar seçilir ve zemin yürümeye daha elverişlidir, yine de öteki bölgeye kıyasla hiç de daha verimli değildir çünkü yağmur sezonunda bataklığa döner ve kurak dönemdeyse kurşun kadar serttir; temel kazabilmek için baltalarla vurmaktır gerekir. Araziyi ikiye ayırma işinden sonra komşularım arasında kura çektik. Yüksek rakımdaki arazi Madam de la Tour'a ve aşağıdaki de Marguerite'e çıktı. İkisi de kendi payından memnundu ama benden ikametlerini ayırmamamı istediler. "Daima birbirimizi görebilmemizi, sohbet edebilmemizi ve birbirimize yardım edebilmemizi mümkün kılacak bir şekilde olmalı," dediler. Diğer yandan ikisi için iki ayrı konağa ihtiyaç vardı. Marguerite'in kulübesi havzanın ortasında, tam olarak kendi arazisinin kıyısında yer alıyordu. Hemen yanına, bu iki arkadaş hem birbirlerine komşuluk edebilsin hem de kendi aile mülklerinin içinde bulunsunlar diye, Madam de la Tour'un arazi sınırları içine de ikinci bir kulübe yaptım. Çit yapmak için dağdan odun kestim ve artık ne kapısı ne de çatısı kalmış kulübelerin inşasında kullanmak üzere, deniz

kenarından palmiye yaprakları getirdim. Heyhat! Şu kalıntılarda, anılarımı canlandıracak kadar iz bulabiliyorum hâlâ! İmparatorluk anıtlarını göz açıp kapayıncaya dek yok oluşa sürükleyen zaman, belki de pişmanlıklarım hayatımın sonuna dek sürsün diye şu çorak bölgeye, arkadaşlığın çölüne dokunmuyor.

İkinci kulübenin inşası yeni bitmişti ki Madam de la Tour bir kız çocuk doğurdu. Ben önceden Marguerite'in çocuğunun vaftiz babası olmuştum, Paul'dü adı. Madam de la Tour ise hem benden hem de kızına Virginie ismini koyan dostundan aynı şeyi istedi. "Erdemli bir kız olacak," dedi Marguerite, "böylece mutlu olacak çünkü benim bildiğim tek mutsuzluk, beni erdemden uzaklaştırandır."

Madam de la Tour iyileşip yataktan kalktığında, bu iki küçük konut, zaman zaman benim de el vermem sayesinde ama bilhassa da kölelerinin emeğiyle işe yarar hale gelmişti. Marguerite'inkinin adı Domingue'di, kara tenli bir Mağribî, yaşına rağmen hâlâ sağlıklı ve gülbüz, deneyimli ve doğuştan sağduyu sahibi. İki arazi arasında ayırım yapmaksızın gözüne hangi bölge daha verimli görünürse oraya elindeki en iyi tohumları ekiyor ve toprağı daha vasat olan bölgelere de darı taneleri serpiyordu, kaliteli toprağa buğday, bataklık zeminlere pirinç ekiyordu ve kabak, balkabağı ve salatalıkları da kayalıkların dibine ekiyordu, böylece kayalığın cephesi boyunca tırmanıyorlardı. Kuru alanlara patates ekiyordu, oralarda oldukça şekerli bir tada kavuşuyorlardı çünkü; yüksek yerlere pamuk fidanı, sert zeminlere şeker kamışı, tepelerin üzerine küçük ama kaliteli kahve tanecikleri; ırmak boyuna ve kulübelerin yakın çevresine yıl boyu uzun meyve salkımları ve güzel bir gölge veren muz ağaçları; son olarak da kendisinin ve iyi yürekli sahibelerinin kaygılarını yatıştırсын diye biraz tütün. Yakacak odun kesmek ya da konaklardaki zemini düzlemek, kayaç kırmak üzere dağa gidiyordu. Tüm bu işleri zekice ve canlılıkla yapıyordu, çünkü emek harcı-

yordu. Marguerite'e duyduğu bağılık çok güçlüydü, öte yandan Virginie'nin doğumu sırasında Madam de la Tour'un kölesiyle evlendiği için ona da daha az bağlı sayılmazdı. Karısı Marie'yi tutkuyla seviyordu. Kadın Madagaskarlıydı ve orada kazandığı birçok mahareti de beraberinde getirmişti, bilhassa sepet yapmayı ve korulukta yetişen bitkilerden peş-tamal benzeri kumaşlar yapmayı iyi beceriyordu. Marifetli, muntazam ve çok sadık biriydi. Yemek hazırlamayı, birkaç kümes hayvanı yetiştirmeyi ve kimi zaman Port Louis'ye giderek yerleşkelerdeki aslında çok da dişe dokunur bir meblağ getirmeyen ihtiyaç fazlası malı satmayı o üstlenmişti. Bu bahsedilenlere bir de çocuklarla bir arada yetiştirilen iki keçiyi ve gece boyu dışarıda nöbet tutan koca bir köpeği de eklerseniz, bütün bir ev ahalisi hakkında ve bu iki küçük çiftliğin toplam gelirine dair bir fikir edinmiş olursunuz.

Bu iki arkadaş sabahtan akşama dek pamuk eğirmekle meşgul oluyordu. Böyle bir mesai ailelerinin temel ihtiyaçları için yeterliydi ama diğer yandan konfordan o denli mahrumdular ki çiftliklerinde yalınayak yürüyor ve aşağıda gördüğünüz Pamplemousses Kilisesi'nin büyük sabah ayinine gittikleri pazar günleri hariç asla ayakkabı giymiyorlardı çünkü çiftlikle kilise arasındaki mesafe, çiftlikle Port Louis arasındaki mesafeden bile fazlaydı. Zaten giysileri, kölelerinki gibi Bengal kumaşından kocaman mavi bir tül den ibaret olduğu için horgörüleceklerinden çekinip şehre de pek fazla inmezlerdi. Her şey bir yana, toplumun ne düşündüğü ev içindeki mutluluğu ne kadar etkileyebilir ki? Kaldı ki, bu kadınlar ev dışındaki dünyada birtakım acılara maruz kalsalar, eve geri döndükleri için daha bile mutlu dönerlerdi. Marie ve Domingue, kayalığın tepesinden aşağı bakıp da Pamplemousses yolundan yaklaşan sahibelerini görür görmez dağdan aşağı koşar ve onlara tırmanmaları için yardım ederlerdi. Onlar da kölelerinin gözünde sahibelerine kavuşmanın sevincini okurlardı. Evlerinde düzenlilik, özgürlük,

kendi çalışkanlıklarından başka hiçbir şeye borçlu olmadıkları eşyalar ve hem emeklerini hem de sevgilerini sunan hizmetkârlar bulurlardı. Kendilerine gelince, hemen hemen aynı felaketlere maruz kalmış ve aynı ihtiyaçların bir araya getirdiği kişiler olarak, kendilerini tek bir ortak iradeye, tek bir ortak çıkara, tek bir ortak sofraya sahip arkadaşlar, yoldaşlar, kız kardeşler olarak görüyorlardı. Her şeyleri ortaktı. Yalnızca ruhlarında dostluğun ateşinden daha güçlü yanan eski bir tutku uyanırsa, ancak o zaman iffetli erdemlerle işlenmiş saf bir din onları farklı yönlere sevk edebilirdi, tıpkı yeryüzünde beslenebileceği hiçbir şey kalmadığında gökyüzüne kanat çırpın bir alev gibi.

Tabiatın yüklediği ödevler de dostluklarına mutluluk katıyordu. Birbirine denk talihsizlikteki aşkların meyvesi olan çocuklarının varlığı, dostluklarını iki misli kuvvetlendiriyordu. Onları aynı küvette yıkamaktan, aynı beşiğe yatırmaktan mutluluk duyuyor, kimi zaman birbirlerinin çocuklarını emziriyorlardı. “Arkadaşım,” diyordu Madam de la Tour, “ikimizin de iki çocuğu var ve çocuklarımızın her birinin de iki annesi.” Fırtınanın tüm dalları söküp atmasının ardından çok daha tatlı meyveler veren, aynı türden iki ayrı ağaçtaki iki tomurcuk gibiydiler; nasıl ki bu tomurcuklardan biri ağacın ana gövdesinden kopacak olsa hemen komşu ağacın gövdesine eklenir, işte babalarından mahrum kalmış bu iki küçük çocuk da onlara hayat veren göğüsler arasında gidip gelirken, oğul ile kız evlat, erkek kardeş ile kız kardeş arasındaki duygulara kıyasla çok daha dokunaklı duygularla besleniyordu. Anneleri daha beşiklerini sallarken, evliliklerinden bahsetmeye başlamışlardı bile. Kendi acılarını unutmalarını sağlayan bu olası evliliğin mutluluğu sık sık gözyaşlarına boğulmalarıyla sonuçlanırdı. Biri felaketinin hiç evlenememiş olmasından, diğeri de evlenmiş olmasından kaynaklandığını hatırlardı; birinin felaketi fazla yükselmekten, diğerininkiyse düşmekten ileri gelmişti, ama hiç değilse

çocuklarının günün birinde, Avrupa'nın acımasız önyargılarından uzakta çok daha mutlu olacakları ve birlikte aşkın hazlarıyla eşitliğin mutluluğunun tadını çıkaracakları düşüncesinde teselli bulurlardı.

Eşi benzeri görülmemiş bir bağlılık çoktan gözlerinin önünde yeşermeye başlamıştı. Paul ağlayacak olsa, ona hemen Virginie'yi gösteriyorlardı; onu görünce gülümseyip yatışıyordu. Virginie'nin bir sızısı olsa, Paul'ün çılgınlıkları hemen durumun farkına varılmasını sağlıyordu çünkü bu tapılası kız çocuğu, öteki üzülmesin diye acısını gizliyor, hiç ses çıkarmıyordu. Kimbilir kaç defa memleketin âdetleri gereği, ikisini de anadan doğma bir halde, İkizler Takımyıldızı gibi el ele tutuşup kol kola girmiş, güçbela yürümeye çalışırken görmüştüm. Gecenin karanlığı bile onları ayıramaz, onları çoğu zaman aynı beşikte yatmış, yanak yanağa, koyun koyuna, birbirlerinin boyunlarına sarılmış bir halde uyurken bulurdu.

Konuşmayı öğrendiklerinde birbirlerine ilk hitapları kardeşti. En şefkatli okşayışları tanımış çocuklukta dahi bundan daha tatlı bir hitap yoktur. Eğitimleri, arkadaşlıklarını ortak ihtiyaçlara yönlendirmiş, muhabbetlerini ikiye katlamıştı. Çok geçmeden ev ekonomisi, temizlik ve taşraya özgü yemeklerin hazırlığı Virginie'nin yetki alanına girmişti. Mesaisini erkek kardeşinin methiyeleri ve öpücükleri takip ederdi. Paul'e gelince, o hiç durmadan hareket halindeydi, Domingue'le birlikte bahçeyi belliyor ya da elinde küçük bir baltayla onun peşi sıra koruluğa gidiyordu ve bu seyirleri sırasında güzel bir çiçek, tatlı bir meyve ya da bir ağacın tepesindeki bir kuş yuvası gözüne ilişecek olsa, kız kardeşine götürmek için tırmanıp aşırıyordu.

Kardeşlerden biriyle bir yerde karşılaşacak olsanız, diğerinin de yakınlarda olduğundan emin olabilirdiniz. Bir keresinde dağın tepesinden inerken, Virginie'nin bahçenin dışından eve doğru koştuğunu gördüm, sağanaktan korunmak için etekliğini arkadan kaldırıp onunla başını örtmü-

tü. Uzaktan bakınca yalnız olduğunu sandım ama yardım etmek için ilerlediğimde Paul'ün koluna girmiş olduğunu ve ikisinin neredeyse tamamen aynı örtünün altına saklandıklarını gördüm, kendi icatları olan bir şemsiyenin altında mahsur kaldıkları için birbirlerine gülüyorlardı. Suyu çekince şişmiş olan etekliğe sarınmış bu iki büyümlü çehre bana, Leda'nın aynı rahimde saklanan çocuklarını çağrıştırmıştı.⁹

Eğitimleri, yalnızca birbirlerini mutlu edebilmenin ve yardımlaşmanın yollarını öğrenmeye dayanıyordu. Geri kalan tüm konularda Kreollar¹⁰ kadar cahildiler ve ne okumayı ne de yazmayı biliyorlardı. Zaman ve mekân olarak kendilerinden uzaktaki meseleler için kaygılanmıyorlardı. Merak duygularının menzili şu koca dağın ötesine geçmezdi. Dünyanın, kendi dünyalarının bittiği yerde bittiğine inanıyorlardı, kendilerinin bulunmadığı bir yerde sevmeye değer herhangi bir şey hayal edemiyorlardı. Zaten her ruhsal etkinlikleri, birbirlerine duydukları sevgi ve annelerinin sevgisiyle tıka basa doluydu. Gereksiz bilimlerin bilgisi asla gözyaşı döktürmedi onlara, asla kederli bir ahlâk bilgisi dersi yüzünden sıkılmak zorunda kalmadılar. Bir şeyleri şahsi kullanım için saklamak gerekebileceğini asla öğrenmek zorunda kalmadılar, sahip oldukları her şey ortaktı; gösterişsiz yemek rezervlerinin ne zaman ne kadar tüketileceğine karar verme sorumluluğu onları ölçsüzlükten koruyordu, ayrıca gizleyecek hiçbir şeyleri

9 Leda'nın Zeus'tan olma tek yumurta ikizleri Helen ve Kastor kastediliyor olabilir. Diğer bir ihtimal, kocası Tyndareos'tan olan iki çocuğundan biri Polluks ile Zeus'tan olan oğlu Kastor'un dostluğu kastediliyor olabilir. Dioskurlar diye tabir edilen ikilinin bağıllığı o kadar güçlüdür ki Zeus, dostluğun simgesi olan bu iki kardeşi öldükten sonra İkizler Takımıyıldızı biçiminde gökyüzüne yerleştirir.

10 XVI. ve XIX. yüzyıllar arasında sömürgelerde bozuk Fransızcayla konuşan siyahi köleleri tanımlayan tabir ve onların konuştuğu dillerin adı. Siyahi esirlerin günlük iletişim amacıyla efendilerinin kullandığı Avrupa dillerinden aldıkları kelimeleri kendi dillerinin sözdizimine göre kullanmalarıyla oluşmuş yeni melez dillerdir. Kreollar günümüzde, Antiller, Louisiana, Guyana, Réunion, Hint Okyanusu adalarında sekiz milyon insanın konuştuğu gerçek ve yaşayan dillerdir.

olmadığından yalan söylemelerini gerektirecek bir durum da olmuyordu. Tanrı'nın nankör çocukları cezalandıracağı savını onları korkutmak için kullanmak mümkün değildi, onlardaki kardeşçe dostluk, ana sütündeki dostluktan doğuyordu. Onlara din adına, din sevgisinden başka bir şey öğretilmemiştir ve şayet kiliseye gidip uzun uzadıya dualara katılmıyorlarsa, bunun sebebi zaten gittikleri her yerde, evde, tarlada, ormanda ebeveynlerinin aşkıyla dolu bir yürekle, masum ellerinin daima gökyüzüne uzanıyor olmasıydı.

İşte ilk çocukluk günleri böyle geçti, daha güzel bir günün gelişini haber veren güzel bir seher vakti gibi. Ev işlerinde şimdiden anneleriyle işbölümü yapıyorlardı. Horozun ötüşü şafak vaktini haber verir vermez, Virginie kalkar, az ötedeki kuyudan su çekmeye gider ve kahvaltı hazırlamak üzere eve dönerdi. Çok geçmeden kayalıkların dorukları güneş ışığıyla yıldızlanmaya başlar ve Marguerite ile oğlu komşularının evine gelirlerdi. Hep birlikte dua eder ve ilk öğünlerini yerlerdi. Sıklıkla kapının önünde, muz ağaçları altında oluşmuş doğal bir beşiğe oturup kahvaltı ederlerdi. Bu ağaçlar onlara hem besleyici meyvelerini hem de parlak, uzun ve geniş yapraklarından bir sofra örtüsü sunardı. Sağlıklı ve bereketli besinler bu iki gencin vücutlarını büyük bir hızla geliştirmiş ve katı olmayan koşullarda aldıkları nazik bir eğitim, ruhlarındaki arılık ve memnuniyetin çehrelerine yansımaları sağlanmıştı. Virginie on iki yaşında ya var ya yoktu ama şimdiden endanuna kavuşmuş gibiydi. Gür sarı saçları yüzünü gölgeliyor, mavi gözleri ve mercan dudakları çehresinin taze dokusunu en şefkatli tonlarda aydınlatıyordu. Konuştuğunda dudakları ahenkle gülümsüyor, sessizliğini koruduğu zamanlardaysa, dudaklarının göğe doğru doğal çıkıklığı, çehresine sıradışı bir duygu yoğunluğu, hatta hafiften hüznü katıyordu. Paul'e gelince, ergenliğin zarafeti içinde şekillenen bir erkeğin karakterini gözlemliyorduk onda. Boyu Virginie'den daha uzundu, teni daha esmer, burnu

daha sivri ve ressam fırçasını andıran uzun kaşları tatlı bir uysallık katmasa mağrur bir ifade kazanacak o gözleri kapkaraydı. Hemen her zaman hareketli bir çocuk olsa da, kız kardeşi çıkagelince uysallaşır ve gidip yanı başına otururdu. Yemekleri çoğu zaman tek bir kelime etmeden geçerdi. Sessizliklerine, tavırlarındaki naifliğe, çıplak ayaklarının güzelliğine bakınca, Niobe'nin¹¹ çocuklarının, beyaz mermerden yontulmuş, antikiteden kalma temsillerine baktığınızı sanabilirdiniz. Öte yandan, daima kavuşmaya çalışan bakışlarını, birbirlerine yönelttikleri hayal edilebilecek en tatlı tebesümleri görünce de duyguları düşüncelerle ve dostluğu da sözcüklerle ifade etme ihtiyacı duymayan, hamuru yalnızca sevgiyle yoğrulmuş mutlu melekler, bizzat göğün çocukları olduklarını zannetmemek mümkün değildi.

Kızının alımlı bir genç kıza dönüştüğünü gören Madam de la Tour'un sevgisi arttıkça kaygıları da artıyordu. Bana birkaç defa, "Ölecek olursam, Virginie hiç serveti olmadan ne yapar?" diye sormuştu.

Fransa'da bir teyzesi vardı, Mösyö de la Tour ile evlenmek için yardım istediğinde, bu talebini kesinkes reddetmiş olan, yüksek sosyetedен, zengin ve yaşlı, sofu bir kadındı, Madam de la Tour şartlar ne olursa olsun bir daha asla ondan yardım istemeyeceğine dair yemin etmişti. Ama bir anne olarak, artık reddedilmenin utancından korkmuyordu. Teyzesine yazıp kocasının beklenmedik ölümünü, kızının doğumunu ve memleketinden uzakta, kimi kimsesi yokken bir çocuğun sorumluluğunu almış biri olarak yaşadığı maddi sıkıntıları anlatmıştı. Mektubuna asla yanıt alamadı. Yüce gönüllü bir tabiatı olan Madam de la Tour, kocasıyla, erdemli olduğu halde sırf soylu bir aileden gelmediği için o adamla evlenmesini asla affetmemiş olan teyzesinin itham-

11 Çocuklarının sayısıyla böbürlendiği için Apollon oğullarını, Artemis de kızlarını okla vurup öldürür. Gözyaşı dökmekten yorgun düşen Niobe de ağlayan kayaya dönüşür.

larına ve aşağılamalarına maruz kalmaktan çekinmiyordu artık. Her fırsatta teyzesine yazıyor ve Virginie'yi önemsemesini sağlamak için onun duygularını harekete geçirmeye çalışıyordu. Uzun yıllar, teyzesinden hiçbir yanıt alamadan öylece geçip gitti.

Nihayet 1738 yılında, Mösyö de la Bourdonnais'nin adaya gelişinden üç yıl sonra, Madam de la Tour bu valinin, teyzesinden bir mektup getirdiğini öğrendi. Bu defa kılık kıyafeti için kaygılanmadan koşarak Port Louis'ye gitti, annelik sevinci onu toplumsal saygınlık kaidelerinin üzerine çıkarmıştı. M. de la Bourdonnais gerçekten de ona teyzesinden bir mektup getirmişti. Teyzesi, bir maceraperestle, hovarda bir sapkınla evlendiği için onun bu kaderi hak ettiğini, her tutkunun bir bedeli olduğunu, kocasının vakitsiz ölümünün Tanrı'nın ilahi adaletinden başka bir şey olmadığını, Fransa'daki ailesinin adını lekelemektense yaşamını sömürgelerde geçirmekle iyi yaptığını, zaten tembeller dışında herkesin kolay yoldan servet edinebildiği, imkânı bol bir adada yaşadığını yazmıştı. Suçlamaların ardından da evliliklerin uğursuz getirilerinden kaçınmak için hiçbir zaman evlenmediğini belirtip kendini överek bitirmişti mektubunu. İşin aslı şuydu: Ağgözlü bir kadın olduğundan sadece yüksek tabakadan erkeklerle evlenmeye çalışmış fakat paradan başka hiçbir şeye değer verilmeyen saray çevresinde bile, zenginliğine rağmen, bu kadar çirkin ve katı kalpli bir kadınla evlenmek isteyecek kimseyi bulamamıştı.

Tüm düşüncelerini açıkladıktan sonra, son not olarak da M. de la Bourdonnais'den yeğenine göz kulak olmasını istediğini eklemişti. Gerçekten de ona yeğeninden bahsetmişti fakat günümüzde pek yaygın olan bir âdet gereğince, husumetini açıkça ilan eden bir düşmandan ziyade ürküten bir hamilik sunmuştu ona. Yeğenine yönelik katı tavırlarını valinin nazarında meşrulaştırabilmek için şikâyet eder gibi bir hava takınarak yeğenine iftiralar atmıştı.

En kayıtsız erkeklerin dahi ilgi ve saygı göstermeden yapamayacağı bir kadın olan Madam de la Tour, kendisine karşı önceden doldurulmuş olan M. de la Bourdonnais tarafından oldukça soğuk karşılandı. Adam, kendisi ve kızının durumuyla ilgili tüm dileklerini kısa cümlelerle sert bir şekilde yanıtladı: “Bakacağız... göreceğiz... zamanla düzelir... Zor durumda olan başkaları da var. Böylesi saygıdeğer bir teyzeyi huzursuz etmenin ne gereği var?.. Hatalı olan sizsiniz.”

Madam de la Tour içine acı işlemiş ve keder dolu bir yürekle döndü hanesine. Teyzesinin mektubunu masanın üstüne atıp otururken, “İşte,” dedi arkadaşına, “on bir yıllık sabrın meyvesi!” Öte yandan, aralarında okuma yazma bilen tek kişi olduğu için, tüm ailenin karşısında mektubu okuma işi de ona düştü. Tam okumayı bitirmişti ki Marguerite şevkle atıldı: “Ailenin yardımına neden ihtiyacımız olsun ki? Tanrı bizi terk mi etti? Bizim tek gerçek ebeveynimiz odur. Bugüne dek mutlu mesut yaşamadık mı sanki? Öyleyse ne diye kendini üzüyorsun? Cesaretin mi kalmadı yoksa?” Sonra Madam de la Tour’un ağlamaya başladığını görünce, boynuna atıldı ve ona sımsıkı sarıldı: “Canım arkadaşım,” dedi, “biricik dostum!” Ama kendi hıçkırıkları yüzünden sesi boğuk çıkıyordu. Bu manzara karşısında Virginie de gözyaşlarına boğuldu, hem annesinin hem de Marguerite’in ellerini tutup önce dudaklarına sonra da yüreğine bastırıyordu. Paul, gözleri öfke kıvılcımları saçarak haykırıyor ve öfkesini kimden çıkaracağını bilemez bir halde yumruklarını sıkıp ayaklarını yere vuruyordu. Domingue ve Marie de çıkan gürültüye koşup gelmişti, artık kulübeden ağlaşmalar dışında bir ses gelmiyordu: “Ah Madam!.. İyi yürekli hanımım!.. Anneciğim!.. Ağlamayın...” Bu şefkatli sevgi gösterisi Madam de la Tour’un kederini dağıttı. Paul ve Virginie’yi kolları arasına alıp mutlulukla, “Çocuklarım,” dedi, “ıstırabımın sebebi sizsiniz, lakin tüm sevinçlerim de yine sizin sayenizde. Ah sevgili çocuklarım, keder bana uzaktan geldi,

mutluluksa hemen yanı başımda.” Paul ve Virginie, dediklerinden hiçbir şey anlamıyor ama sakinleştiğini görüp gü-lümsüyor ve onu öpüp okşuyorlardı. Böylece yeniden mutlu mesut yaşamaya devam ettiler ve mektup meselesi de güzel bir mevsimin ortasındaki bir fırtınadan ibaret kaldı.

Çocukların iyi kalpli mizaçları günden güne geliyordu. Bir pazar günü, şafak vaktinde, anneleri Pamplemousses Ki-lisesi’ndeki ayine gittiği sırada, çiftliği çevreleyen muz ağaç-larının altında zenci bir kadın gördüler. İskelet gibi, bir deri bir kemik kalmıştı ve giysileri, beline sardığı yer bezinden farksız bir parça kumaştan ibaretti. Bütün aile için kahvaltı hazırlamakta olan Virginie’nin ayaklarına kapanmış ve, “Genç hanımım,” demişti, “bu zavallı kaçak köleye merhamet edin. Açlıktan yarı ölmüş halde bir aydır şu dağları arşınıyorum, avcılar ve köpekleri peşimdeler. Sahibimden kaçtım, Rivière Noire’ın zengin bir mukimidir kendisi, bana nasıl muamele ettiğini görüyorsunuz.” Bunu söylerken, bir yandan da yediği kırbaç darbeleri yüzünden derin yara iz-leriyle çizikler içinde kalmış vücudunu gösteriyordu. Sonra ekledi: “Kendimi denize atıp boğmak istiyordum, sonra si-zin burada yaşadığınızı hatırlayıp kendi kendime, bu ülkede hâlâ iyi kalpli beyazlar varsa, henüz ölmeye gerek yok, diye düşündüm.” Çok duygulanan Virginie yanıtladı: “Merak etmeyin, talihsiz varlık! Yiyin, yiyin.” Ve ona ev halkı için hazırladığı kahvaltıyı verdi. Köle sofradakileri göz açıp ka-payıncaya dek mideye indirdi. Virginie, kadının karnı do-yunca, “Zavallı yaratık!” dedi. “Gidip efendinizden affınızı dileyeceğim, bu halinizi görünce merhamet edecektir. Beni oraya götürebilir misiniz?”

“Tanrı’nın Meleği,” diye yanıtladı zenci kadın, “nereye isterseniz peşinizden oraya gelirim.” Virginie erkek karde-şine seslendi ve kendilerine eşlik etmesini istedi. Köle onlara ormanların içindeki patikalarda, kan ter içinde tırmandıkları dik yamaçlar ve geniş ırmak geçitleri boyunca rehberlik etti.

Nihayet gün ortasında, Rivière Noire kıyısında bir tepenin eteklerine vardılar. Gayet hoş bir mimarisi olan bir konak, kaydadeğer büyüklükte ekim alanları ve her türlü işle meşgul olan çok sayıda köleyle karşılaştılar. Mülk sahibi, ağzında pipo, elinde sopa, kölelerinin arasında geziniyordu. İri ve sıska bir adamdı, zeytin rengi teni, basık gözleri, kapkara ve birleşik kaşları vardı. Virginie oldukça heyecanlıydı, Paul'ü kolundan yakaladı, mülk sahibine yaklaştı ve Tanrı aşkı için birkaç adım arkalarında duran köleyi affetmesini istedi. Adam başta kötü giyinmiş bu iki çocuğu ciddiye almadı ama Virginie'nin zarif edasını, mavi şapkası altında güzel sarı saçlarını fark edip kendisinden af dilerken tıpkı vücudu gibi titreyip duran o yumuşacık sesini işitince, piposunu ağzından çıkardı, sopasını göğe kaldırdı ve kölesini Tanrı aşkı için değil, onun aşkı için affettiğine dair çirkin bir yemin etti. Virginie, köleye efendisinin yanına gitmesini işaret etti, sonra da oradan kaçtı, Paul de hemen arkasından koştu.

Az önce indikleri tepeyi birlikte yeniden tırmandılar, zirveye varınca yorgunluktan, açlık ve susuzluktan bitap düşmüş bir halde bir ağacın altında oturdular. Güneş doğduğundan beri aç karınla beş fersahtan fazla yol gitmişlerdi. Paul, Virginie'ye, "Kız kardeşim," dedi, "vakit öğleni geçti, aç ve susuzsun, yol boyunca yiyecek bir şey bulamayacağız, geri dönelim ve kölelerin sahibinden yiyecek bir şeyler isteyelim."

"Ah hayır dostum," diye yanıtladı Virginie, "o adam beni çok korkutuyor. Annemin sözlerini hatırlamıyor musun? Kötü kalplinin vereceği ekmek insanın ağzını çakıltıyla doldurur."

"Ne yapacağız, öyleyse?" diye sordu Paul. "Bu ağaçlar yalnızca yabani meyve verir, seni serinletecek ne hint hurması ne de limon bulabilirim burada."

"Tanrı bize merhamet edecektir," dedi Virginie, "ondan besin dilenen küçük kuşların seslerini duyuyor hep." Tam bu sözleri söylemişti ki yakınlardaki bir kayalıktan fışkıran bir

yer altı kaynağının gürültüsünü işittiler. Oraya doğru koş-
tular ve kristalden bile daha berrak olan sudan kana kana
içtiler, sonra da dere yatağının kenarlarındaki tereleri toplay-
ıp yediler. Daha doyurucu bir şeyler bulmak için her yere
bakarken, Virginie ormandaki ağaçların arasında bir hurma
fark etti. Ağacın tepesinde yapraklar arasına saklanmış hur-
ma yeterince doyurucu görünüyordu ama ağacın gövdesi in-
san bacağından daha kalın olmasa da uzunluğu altmış ayak
yüksekliğindeydi, dahası aynı gövde, bir araya gelmiş tel de-
metlerinden oluşuyordu ama o kadar sertti ki en iyi baltalar
bile geri tepirdi ve Paul'ün yanında basit bir çakı bile yoktu.
Aklına ağacın altında ateş yakmak geldi ama bu da olmadı
çünkü çakmağı yoktu, zaten her yanı kayalık olan bu adada
tek bir çakmaktaşı dahi bulunduğunu sanmıyorum. İcatlar
ihtiyaçlardan doğar ve çoğu zaman en faydalı olanları en
yoksul insanlar tarafından icat edilir. Paul zencilerin yönte-
miyle ateş yakmaya karar verdi. Bir taşın kenarıyla ayakla-
rı altına yerleştirdiği kuru bir ağaç dalı üzerinde küçük bir
delik açtı, sonra aynı kurulukta fakat farklı türden başka
bir dal parçasını yine bu taşla dilimleyerek sivri bir uç yaptı,
sivri uçlu dal parçasını ayakları altındaki diğer dalın deliğine
soktu ve çırpıcıyla çikolatayı köpürtürken yaptığımız gibi
avuçlarında ileri geri çevirdi. Çok geçmeden iki dalın temas
noktasından duman ve kıvılcımlar çıkmaya başladı.¹² Kuru
otları ve dalları topladı, ateşle birlikte hurma ağacının dibi-
ne yerleştirdi. Ağaç kısa sürede paldır küldür yıkıldı. Ateşe
tuttuğu meyvenin odunsu ve sert çeperi kopup ayrılınca,
Virginie'yle birlikte lahananın bir kısmını çiğ bir kısmını da

12 Gaston Bachelard, *Ateşin Psikanalizi* adlı eserinde *Paul ile Virginie*'nin bu bölümüne atıfta bulunarak ateşin keşfinin psikolojik kökenlerini araştırır. Pozitivist bilim adamlarının açıklamakta yetersiz kaldıkları sürtme eylemi-
ni Bernardin Saint-Pierre'in kolaylıkla tasarlayabilinişi olduğunu, iki farklı
odun parçasının birbirlerine sürtülmesinden özellikle bahsetmesinin, iki
cinsiyetin birleşmesine işaret ettiğini dile getirir, ateşi odunların yavrusu
olarak tanımlar ve ateş yakma eylemini de aşkın ifadesi olarak görür.

pişirip yediler ve iki türlüünü de eşit oranda lezzetli buldular. Yemek seçmeden yedikleri bu öğün, sabah gerçekleştirdikleri hayırlı işin anısı sayesinde neşeyle doluyor fakat bu neşe, evdeki uzun süren yokluklarından ötürü annelerinin kaygılanabileceğini düşündükçe sıkıntıya dönüşüyordu. Virginie dönüp dönüp bu konudan bahsediyor, kuvvetini geri kazanmış olan Paul ise yakında eve varıp annelerini yatıştıracakları konusunda onu telkin ediyordu.

Yemekten sonra büyük bir sorunları olduğunu fark ettiler; eve dönüş yolunu gösterecek bir rehberleri yoktu artık. Hiçbir şey için telaşlanmayan bir tabiatı olan Paul, Virginie'ye, "Evimiz güneşe doğru yarım günlük mesafede," dedi. "Tıpkı sabahki gibi şurada üç zirvesi görünen dağın üstünden geçmeliyiz. Hadi gidelim arkadaşım." Üç dik yamaçtan oluştuğu için o dağa Trois Mamelles Dağı¹³ adı verilirdi. Böylece Rivière Noire tepesinin kuzey tarafından aşağı indiler ve bir saatlik yürüyüşün ardından yollarını kesen geniş bir ırmağın kıyısına vardılar. Adanın ormanlarla kaplı bu geniş bölgesi o kadar az keşfedilmiştir ki bugün dahi ırmak ve dağlarının büyük bölümünün bir adı yoktur. Kıyısına vardıkları ırmak kayalık bir dere yatağı içinde köpürerek akıyordu. Suların gürültüsü Virginie'yi korkutmuştu, karşıya geçmek için suya ayağını sokmaya bile cüret edemiyordu. Öyle olunca, Paul onu sırtına aldı ve azgın suların patırtısına rağmen ırmağın kaygan taşlarına basarak sırtındaki yüküyle geçmeye başladı. "Korkma," dedi ona, "seninleyken her şeye kadir hissediyorum. Rivière Noire'nin mülk sahibi senin kölesi için istediğin af dileğini reddetmiş olsaydı, onunla kavga edecektim." Virginie, "Nasıl yani!", dedi. "O kadar iri ve kötü kalpli biriyle mi? Seni nasıl bir belaya sürüklemişim! Tanrım! İyi işler yapmak ne kadar da zor! Kötülük yapmaksa ne kadar kolay!" Paul suyu geçip karaya ayak basınca, yola sırtında kız kardeşiyle devam et-

13 Üç Meme.

meye kalkıştı, yarım fersah ötedeki Trois Mamelles Dağı'na böyle tırmanabileceğiyle övünüyordu fakat çok geçmeden kuvvetini kaybetti, onu sırtından indirmek ve yanı başında dinlenmek zorunda kaldı.

“Kardeşim,” dedi Virginie, “karanlık çöküyor, senin hâlâ gücün var, benimki bitip tükendi, beni burada bırak ve annelerimizi yatıştırmak için eve tek başına dön.”

“Hayır, seni bırakmayacağım,” dedi Paul. “Geceyi burada geçireceksek, ateş yakacağım, bir hurma daha devireceğim, meyvelerinden yersin, sonra da yapraklarından sana bir sığınak yapacağım.” Birazcık dinlenmiş olan Virginie, ırmak kenarına doğru eğilmiş yaşlı bir ağacın gövdesinden sarkan büyük yapraklardan topladı ve onlardan, köle kadına yardım etme telaşıyla sabah ayakkabı giymeden çıktığından yol boyunca taşların kanattığı ayaklarını saracak bir potin yaptı. Yaprakların verdiği ferahlıkla acısı hafifleyince, bir bambu dalı kırdı ve bir eliyle bu kamışa dayanıp diğeriyle de kardeşinden destek alarak yürümeye başladı.

Ormanın içinde usulca ilerlediler. Ağaçların yüksekliği ve yaprakların genişliği çok geçmeden ulaşmaya çalıştıkları Trois Mamelles Dağı'nın görüş alanlarından çıkmasına sebep oldu. Güneş batmak üzereydi. Biraz sonra dağ artık görünmüyordu ve o ana dek takip ettikleri, yolda açılmış olan patikayı kaybetmiş, kendilerini ağaçlardan, sarmaşıklardan ve kayalardan oluşan çıkışsız bir labirentin içinde bulmuşlardı. Paul, Virginie'yi oturttu ve bu sık fundalıktan çıkmalarını sağlayacak bir yol bulmak üzere kendini yok yere yorarak etrafta koşturmaya başladı. Hiç değilse Trois Mamelles Dağı istikametini kestirebilmek için koca bir ağaca tırmandı ama batmak üzere olan güneşin son ışınlarıyla aydınlanan ağaçların dorukları dışında hiçbir şey göremedi. Dağların gölgesi çoktan vadilerdeki ormanları örtmüştü bile, güneşin batmasıyla birlikte rüzgâr yatışıyordu, ıssızlığın üzerinde derin bir sessizlik hüküm sürüyor ve yalıtılmış kuytulardaki

yuvalarını aramaya gelen geyiklerin bağırları dışında ses işitilmiyordu. Paul, belki etrafta birkaç avcı vardır umuduyla var gücüyle bağırdı: “Gelin, bu taraftayız, Virginie’ye yardım edin!” Ama gelen tek yanıt ormanda yankılanan kendi sesiydi ve tekrar edip durdu: “Virginie... Virginie...”

Paul ağaçtan indi, yorgun düşmüştü ve kederliydi. Geceyi burada geçirmelerinin yolunu aramaya koyuldu ama etrafta ne bir su kaynağı ne hurma ağacı ne de ateş yakmak için kuru bir dal vardı. Sahip olduğu deneyimin sunabildiği çarelerin zayıflığını fark edince ağlamaya başladı. Virginie, “Ağlama, arkadaşım,” dedi, “beni de üzmemek istemiyorsan, ağlama. Hem senin hem de annelerimizin maruz kaldığı tüm acıların sorumlusu benim. Ebeveynlerimize danışmadan hiçbir şey yapmamak lazımmış, iyilik bile. Ah! Çok ihtiyatsız davrandım.” Gözyaşlarını tutamadı. Sonra Paul’e döndü: “Tanrı’ya dua edelim, kardeşim, bize merhamet edecektir.”

Dua etmeyi yeni bitirmişlerdi ki bir köpek havlaması işittiler. “Akşamları tuzaklara yakalanan geyikleri toplamak için gelen avcıların köpeği olmalı,” dedi Paul. Az sonra köpek havlaması yeniden ve daha güçlü duyuldu. “Bana kalırsa,” dedi Virginie, “bizim çiftliğin köpeği Fidèle’in sesi bu. Evet, o olmalı, sesini tanıdım. Yoksa eve yakın bir yerde miyiz? Bizim dağın eteklerinde bir yerde?” Gerçekten de bir an sonra Fidèle havlayarak, hırlayarak, inleyerek çıkageldi ve kendini onların okşayışlarına bıraktı. Daha şaşkınlıkları geçmemişti ki kendilerine doğru koşturmakta olan Domingue’i fark ettiler. Sevincinden ağlayan bu iyi kalpli zencinin gelişyle, onlar da tek kelime bile edemeden ağlamaya başladılar. Domingue biraz toparlanınca, “Ah genç efendilerim,” dedi, “anneleriniz nasıl da kaygılandı! Onlara eşlik ettiğim ayinden dönüp de sizi bulamayınca ne yapacaklarını şaşırdılar! Çiftliğin öte yanında çalışmakta olan Marie’nin de sizin nerede olduğunuzdan haberi yoktu. Sizi nerede arayacağımı bilemeden çiftliğin etrafında bir o yana bir bu yana dönüp

durum. Sonunda sizin eski giysilerinizi Fidèle'e koklattım, bu zavallı da beni anlamışçasına derhal sizin adımlarınızı takip etmeye başladı, kuyruğunu sallayarak beni Rivière Noire'a dek sürükledi. Orada, mülk sahibinden kendisine kaçak bir zenci getirdiğinizi ve affedilmesini talep ettiğinizi öğrendim. Ama ne af! Onu bana ayaklarında zincirler, cellat kütüğüne bağlanmış, boynuna üç kancalı tasma takılmış bir halde gösterdi. Fidèle, yine kuyruğunu sallayarak beni oradan alıp Rivière Noire tepesine çıkardı, orada, belli ki daha yeni devrilmiş ve dibinde hâlâ ateş tüten bir hurma ağacının yanındaki su kaynağının başında var gücüyle uzun uzadıya havladı. Sonra da beni buraya getirdi. Trois Mamelles Dağı'nın eteklerindeyiz ve önümüzde tamı tamına dört fersah yol var. Hadi, yiyin ve gücünüzü geri kazanın." Tazele-nip canlanmaları için annelerinin hazırlamış olduğu çıkını sundu onlara. Menüde kek ve meyvelerin yanı sıra şarap, limon suyu, şeker ve hindistanceviziyle sulandırılmış kabak kompostosu da vardı. Virginie zavallı köleyi ve kaygılanan annelerini düşündükçe iç geçiriyordu. "İyilik yapmak ne de zor şey," diye söylendi birkaç kez. Paul'le ikisi karınlarını doyururken, Domingue de kayalıkların arasında *nöbetçi odunu* adı verilen, yanarken yeşil ve güçlü ışık veren eğri büğrü özel bir dal parçası arayıp buldu ve ondan bir meşale yaptı çünkü çoktan akşam olmuştu. Yeniden yola koyulma vakti geldiğinde büyük bir engelle karşılaştılar. Paul ile Virginie'nin daha fazla yürümesi mümkün değildi, ayakları şişmişti ve kızarıklar içindeydi. Domingue yardım getirmek için onlardan ayrılma mı yoksa geceyi orada onlarla birlikte mi geçirse karar veremiyordu. "Ah, nerede o ikinizi de kucağında taşıyabildiğim zamanlar?" diyordu. "Artık kocaman oldunuz ve ben de yaşlandım." Kararsızlık içinde bocaladığı sırada, yirmi adım ötede bir kaçak zenciler topluluğu belirdi. Grubun lideri Paul ve Virginie'ye yaklaştı. "İyi yürekli genç beyaz insanlar, korkmayın, sizi bu sabah yanınızda Rivière

Noire'dan bir zenci kadınla geçerken gördük, efendisinden affını talep etmişsiniz. Buna karşılık olarak biz de sizi evinize dek omuzlarımızda taşıyacağız.” Adamın bir işaretiyle en irilerinden dört tanesi ağaç dalları ve sarmaşıklardan bir sedye yaptılar, Paul'le Virginie'yi üzerine oturtular ve taşımaya başladılar. Elindeki meşaleyle Domingue önlerinden yürüdü, ardından grubun geri kalanı da sevinç nidalarıyla yola koyuldu. Yüreği sızlayan Virginie Paul'e, “Ah, arkadaşım!” dedi. “Tanrı bir iyiliği asla mükâfatsız bırakmıyor.”

Bolca ışıkla aydınlanan kendi dağlarının eteğine vardıklarında saat gece yarısına yaklaşıyordu. Yamacı tırmandıklarında birtakım sesler işittiler: “Gelen siz misiniz çocuklarım?” Zencilerle birlikte, hep bir ağızdan yanıtladılar: “Evet, biziz.” Az sonra anneleri ve önlerinden meşaleyle yürüyen Marie karşılarındaydı. “Zavallı çocuklar,” dedi Madam de la Tour. “Neredeydiniz? Nasıl bir tehlikeye attınız kendinizi!” Virginie, “Rivière Noire'dan geliyoruz,” dedi, “kaçak bir kölenin affını talep ettik, kadıncağыз sabah yemek istemeye gelmişti, açlıktan ölüyordu. Şimdi de diğer kaçaklar bizi evimize geri getiriyorlar işte.” Madam de la Tour tek kelime edemeden kızına sarıldı. Virginie, annesinin yüzünün gözyaşlarıyla ıslanmış olduğunu hissedince, “Şu an çektiğim tüm acıları dindirdiniz,” dedi. Marguerite, sevinçle Paul'ü kollarına aldı, “Oğlum, iyi bir şey yaptınız,” dedi. Hep beraber evlerine döndüklerinde zencilere yiyecek ikram ettiler, onlar da en iyi dileklerini sunup kendi ormanlarına geri döndüler.

Bu iki aile için her gün mutluluk ve huzur günüydü. Ne kıskançlık ne de hırs duygularını bulandırıyor. Hiçbiri de dışarıdaki dünyada iftira ve entrikayla elde edilebilecek boş bir şöreti arzulamıyordu. Kendi hayatlarının tanığı ve yargıcı olarak kendi kendilerine yetiyorlardı. Tüm Avrupa sömürgelerinde olduğu gibi, bu adada da kötülükten bahseden habis hikâyeler ilgi görürdü, o yüzden de onların erdemleri,

hatta isimleri bile kimse tarafından bilinmiyordu. Yalnızca oradan geçen bir yolcu arada bir Pamplemousses yolu üzerindeki bölge mukimlerine şöyle soruyordu: “Şu yukarıdaki küçük kulübelerde kim yaşıyor?” Bölge halkı da onları tanıımıyordu, ama “Onlar iyi insanlar,” diye yanıtlıyordu herkes. Dikenli çalılıarın altında kaldığı için göremiyor olsak da o tatlı kokuları en uzak mesafelere dek yayılan menekşeler de böyledir işte.

Sohbetlerine asla dedikodu yapmayı gerektirecek meseleleri dâhil etmezlerdi çünkü dedikodu ister istemez yüreği hınç ve sahtekârlığa sürükler, bunun sebebi kötü şeyler yaptığına inandığımız insanlardan nefret etmemenin ve nefretimizi sahte bir iyilik görüntüsü altında gizlemek zorunda kalacağımız kimselerin arasında yaşamanın imkânsız olmasıdır. Öyle olunca da dedikodu bizi gerek başkalarına, gerek kendimize karşı kötü duygular içinde olmaya zorlar. Onlar şu ya da bu kişiyi hususi olarak yargılamadan, tüm insanlara genel olarak iyi davranmaya bakarlardı ve buna güçleri yetmese de kalplerini daima dış dünyaya açılmaya hazır bir iyilikle dolduran sarsılmaz bir eğilimleri vardı. İnzivada, yabanilikten uzak yaşayarak diğer herkesten daha medeni olmuşlardı. Toplumun utanç verici tarihi onların sohbetlerine malzeme temin edemiyorsa da tabiata dair meseleler yüreklerini mutluluk ve neşeyle dolduruyordu. Tanrı inayetinin onların eliyle şu kurak taşlık toprağa yayılıp berekete dönüşmesine ateşli bir hayranlık duyuyor ve bu kudretin yaşamı daima yeniden canlandıran zarafetinden saf ve sade bir haz alıyorlardı.

Paul on iki yaşındayken, Avrupalıların on beş yaşında olduğundan çok daha gürbüz ve zekiydi, zenci Domingue’in yalnızca ekip biçmekle yetindiği bahçeyi de oldukça güzelleştirmişti. Limon, portakal, yuvarlak başları yeşilin çok güzel bir tonunda olan hint hurması ile portakal çiçeği kokulu, şekerli kremayla dolu meyveleri olan şeker elma ağaçlarını

köküyle sökmek için Domingue ile birlikte komşu ormana gidiyordu. Halihazırda belli bir büyüklüğe ulaşmış olan bu körpe ağaçları kendi bahçelerinin etrafına dikiyordu. İkinci yılında çiçek ve meyve veren birçok başka ağaç tohumu da ekmişti: Uzun beyaz çiçek salkımları bir avizenin kristalleri gibi dallarında asılı duran agathis, gri pamukçuklarla dolu fıskiye gibi kollarıyla göğe uzanan tespihağacı, dikenli bir sütun şeklini almış dalsız gövdesinde yeşil kavunlar taşıyan ve incir ağacınıninkini andıran geniş yapraklardan bir başlık takmış papaya.

Ayrıca hint bademi, yabani mango, avokado, hint armudu, ekmek ağacı ve gülelma ağacı¹⁴ tohumları da ekilmişti. Bu ağaçların çoğu daha şimdiden genç efendiye gölgelerini ve meyvelerini takdim etmişlerdi bile. Maharetli elleri bu üç yanı çevrili havzanın en kısır bölgelerine dahi bereket saçmayı başarmıştı. Çok sayıda sarısabır çeşidi, kızıla çalan sarı çiçeklerle dolu hint inciri ve dikenli kaktüsler, kara kayaçlar üzerinde yükseliyor ve mavi kırmızı çiçekleriyle dağın yamaçlarında şurada burada salınan uzun sarmaşıklara erişmek ister gibi görünüyorlardı.

Paul bu bitkilerin konumlarını öyle bir yöntemle düzenlemişti ki daha ilk bakışta seyretmesi keyifli bir manzara sunuyorlardı. Havzanın ortasına az büyüyen bitkiler ekmiş, ardından sırasıyla fidanlar, orta boylu ağaçlar ve son olarak da arazinin sınırlarını kuşatacak kadar uzun ağaçlar yerleştirmişti, öyle ki insan bu geniş arazinin merkezinde durup etrafa bakınca meyve ve çiçeklerle kaplı yeşilliklerden, ekili bostanlardan, çayırların sınırları ile pirinç ve tahıl bağlarından oluşan bir amfiteatr görüyordu. Yine de tüm bu ekin alanlarını bir arada tutacak şekilde tasarlarırken tabiatın tasarısını da hiçe saymıyor, aksine onun bıraktığı ipuçlarını kendine kılavuz ediniyordu. Yüksek yerlere rüzgârın savurup sürükleyeceği türden tohumlar ekiyor ve su kenarları-

14 *Syzygium jambos*.

na da suda batmayıp yüzen hafif tohumlar serpiştiriyordu. Böylece her bitki kendi ait olduğu çevrede yetişiyor ve tabiatın her bölgesi de kendine uygun olan peyzajın mücevherlerini kuşanmış oluyordu. Kayalıkların tepesinden dökülen sular vadinin dibinde kâh su kaynakları kâh çiçekli ağaçların yeşilini, kayalıkları ve göğün mavisini yansıtan devasa aynalar meydana getiriyordu.

Zemindeki kat farklarına karşın, ekim alanlarının büyük bölümü öyle düzenlenmişti ki hem göze güzel görünüyordu hem de buralara kolay erişilebiliyordu. Aslında tüm bunları gerçekleştirebilmesi için biz de önerilerimizle olsun yardımlarımızla olsun, ona katkıda bulunuyorduk. Havzanın etrafına, çeperden merkeze doğru dallanan çok yönlü bir patika açmıştı. En pürüzlü taşlıklardan bile yol geçirmiş ve yürüme kolaylığını toprağın pürüzleriyle, uysal ağaçları yabancı olanlarla uzlaştıran muazzam bir ahenk yaratmıştı. Adanın geri kalanında da çoğunlukla olduğu gibi, dağdan yuvarlanıp yolu engebeli kılan taşlardan şurada burada piramitler oluşturmuş, aralarına gül fidanları ve kayalık zemin seven çeşitli başka fidanlar serpiştirdiği taş dizileri meydana getirmişti. Kısa sürede bu iç karartıcı kaba piramitler yemyeşil bir örtüyle kaplanmış ve güzel çiçeklerle şenlenmişti. Kıyı boyunca yerlere kadar eğilen yıllanmış ağaçlarla bir tonoz gibi örtülen dere yatakları, gün içinde serinlemek için gidilen, sıcaklığın erişemediği saklı tüneller meydana getiriyordu. Patikalardan biri, çeperi oluşturan yabancı ağaçlar sayesinde merkezde rüzgâra karşı güvende olan narin meyve ağaçlarının yetiştiği bir koruluğa çıkıyordu. Bir köşede ekinler, başka bir köşede yemiş bahçeleri yer alıyordu. Bu yolun bulunduğu tarafta evler görünüyordu, karşı taraftaysa dağın erişilmez zirveleri. Üzerlerine sarmaşıkların dolandığı sık ağaçlardan oluşan kameriyenin altındaki her şey güneş tepedeyken gözden ırak kalıyordu, öte yandan dağdan sivrilerek ortaya çıkan şu komşu kayalığın ucundan, arada bir Avrupa'dan gelen ge-

milerin seçilebildiği ötedeki deniz de dâhil olmak üzere, havzanın dört bir yanı görülebiliyordu. Bütün aile akşam üzerleri bu kayalığın üzerinde buluşur, sessizlik içinde havanın tazeliğinin, çiçeklerin kokusunun, kaynakların şırıltısının ve ışıkla gölgenin son dansının tadını çıkarırdı.

En güzeli de bu labirentin saklı bahçelerin büyük çoğunluğunu kapsayan o kayalığa verilmiş olan isimdi. Onları ziyarete gittiğimde, beni uzak mesafelerden dahi görmelelerine olanak veren bahsedip durduğum şu kayalığa *Dostluk Tepesi* deniyordu. Paul ve Virginie oyun olsun diye oraya bir bambu dikmişlerdi, benim geldiğimi görünce, gelişimi haber vermek için tepesine, tıpkı denizdeki bir gemi görüş alanına girince komşu dağa asılan bayrak gibi, küçük bir beyaz mendil asıyorlardı. Bu kamışın gövdesine bir şeyler kazımayı düşündüm. Yolculuklarımda antikiteden kalma bir heykel ya da anıtlarla karşılaştığımda üzerinde yazanları okumaktan zevk alırdım ve hâlâ da güzel bir kitabe okumaktan oldukça keyif alırım. İnsani bir sesin taştan bir sureti gibi görüyorum bunu, çağlar ötesinden kendini duyurur ve hiçliğin orta yerindeki bir kişiye hitap eder, ona yalnız olmadığını söyler, tam da onun durmakta olduğu yerde başkalarının da bir zamanlar durmuş olduğunu, tıpkı onun gibi hissetmiş, düşünmüş ve acı çekmiş olduklarını söyler. Dahası eğer bu kitabe artık var olmayan eski bir millete aitse, o zaman ruhumuzu ebediyetin enginliğine genişletir ve bir imparatorluğun yıkıntılarında bile bir düşüncenin yaşamaya devam edebildiğini göstererek ruhumuza ölümsüzlük duygusunu tattırır.

Öyle olunca ben de Paul ile Virginie'nin küçük bayrak direğine Horatius'un şu mısralarını yazdım:

... *Fratres Helenæ, lucida sidera,*
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, præter iapyga.

“Helena’nın kardeşleri, en az ikiniz kadar büyüleyici olan şu yıldızlar ve rüzgârların babası yolunuzu aydınlatsın ve sizi uysal batı meltemi dışında hiçbir esintiye maruz bırakmasın.”

Paul’ün zaman zaman uzaktaki dalgalı denizi seyretmek için gölgesi altına oturduğu kameriyedeki ağaçlardan birine de Vergilius’tan bir şeyler kazıdım:

Fortunatus et ille deos qui novit agrestes !

“Kır yaşamının kutsallarından başka şey bilmeyene ne mutlu, oğlum!”

Bir tane de herkesin toplanma yeri olan, Madam de la Tour’un kulübesinin kapısı üstüne:

At secura quies, et nescia fallere vita.

“Burası hile nedir bilmeyen yüce gönüllü bir yaşamın ikametgâhıdır.”

Ama Virginie Latincemi beğenmemişti, rüzgârgülünün üstüne yazdığım şeyin çok uzun olduğunu ve bilgiçlik tasladığını söylemişti. “DAİMA HAREKET HALİNDE, YİNE DE SABİT, yazsaydı daha çok severdim,” diye de eklemişti. Ben de, “Böyle bir şiar daha erdemli olurdu gerçekten de,” diye yanıtlamıştım. Bu tespitim üzerine kızarmıştı.

Bu mutlu ailedekilerin hassas ruhları kendilerini çevreleyen her şeye yansıyor. En sıradan nesnelere dahi sıcacık isimler veriyorlardı. Portakallarla çevrili muz ve gülelma ağaçları ekilmiş, ortasında Virginie ile Paul’ün dans ettikleri dairesel alana AHENK diyorlardı. Gölgesinde Madam de la Tour ve Marguerite’in oturup dertleştikleri yaşlı ağaca

KURULANAN GÖZYAŞLARI denmişti. BRETONYA ve NORMANDİYA adını verdikleri küçük arazi parçalarına-
sa buğday, çilek ve bezelye ekmişlerdi. Efendilerine özenen
Domingue ve Marie Afrika'daki doğum yerlerini hatırlat-
ması için sepet yaparken kullandıkları otların yetiştiği ve su
kabağı ektikleri iki bölgeye ANGOLA ve FOULLEPOINTE
adını takmışlardı. Böylece vatanlarını terk etmek zorunda
kalmış bu aileler memleketlerinin bitki örtüsüne ait ekinler
aracılığıyla yurtlarındaymış gibi hissetmelerini sağlayan tatlı
bir yanılsamayı sürdürüyor ve yabancı topraklarda yaşama-
nın acısını dindiriyorlardı. Heyhat! Bunlar gibi daha bin-
lerce isim taktıkları nice ağaçlar, su kaynakları ve taşlıklar
vardı, hatırladıkça gözümün önündeki Yunan harabelerini
andıran şu yıkıntılar arasında canlanır gibi oluyorlar.

Yine de bu havzadaki hiçbir yer VIRGINIE'NİN PAN-
SİYONU denen yer kadar güzel değildi. *Dostluk Tepesi* adlı
kayalığın eteğinde, içinden pınar fışkıran bir obruk bulunur
ve pınarın yüzeye çıktığı yerde, ince otlarla kaplı bir çimenli-
ğin ortasında küçük bir su birikintisi oluşmuştur. Margueri-
te, Paul'ü dünyaya getirdiğinde, bana da başkası tarafından
verilmiş bir hindistancevizi tohumunu ona hediye etmiştim,
o da yetiyecek olan ağaç oğlunun doğumunu simgelesin diye
bunu o su birikintisinin kıyısına ekmişti. Onu örnek alan
Madam de la Tour da Virginie'yi doğurduğunda başka bir
tane dikti. Yetişen iki hindistancevizi ağacı bu iki ailenin bü-
tün bir tarihini meydana getiriyordu, birine *Paul'ün Ağacı*,
diğerine *Virginie'nin Ağacı* dediler. Genç sahiplerine denk
oranlarda büyüyorlardı, tam olarak eşit olmayan boyları
vardı ama on iki yaşına geldiklerinde kulübelerin boyunu
aştılar. Çoktan meyve veren dalları birbirlerine dolanmış ve
hindistancevizi salkımlarını pınarın üstüne doğru sarkıtma-
ya başlamışlardı. Bu iki ağaç dışında, kayalığın dibindeki ob-
ruğa hiçbir şey ekilmemiş, geri kalan her şey doğanın inisiya-
tifine bırakılmıştı. Esmer ve nemli yamaçları üzerinde, geniş

eğreltiotları yıldız yeşili ve siyah yıldızlar şeklinde parıldıyor ve rüzgârın etkisiyle erguvana çalan yeşil kurdeleler gibi salınan elifotu demetleri sarkıyordu. Hemen yanında kan rengi taneleri mercan gibi parıldayan, çiçeğiye kırmızı karanfili ve kırmızıbiberi çağrıştıran Madagaskar menekşeleri yetişiyordu. Biraz ötede yaprakları kalp şeklinde, kokulu reçinesi olan bitkiler ve karanfil kokan fesleğenler çevrelerine en tatlı rayihaları yayıyorlardı. Dağın dik yamacının tepesinden, havada dalgalanan çarşafı andıran ve geniş yeşillikler meydana getiren sarmaşıklar sarkıyordu. Bu huzurlu inzivanın çekimine kapılan deniz kuşları geceyi geçirmek için oraya geliyorlardı. Günbatımında, deniz kıyısı boyunca uçup gelen kervançulluğu ve tarlakuşları görülürdü, daha yükseklerdeyse Hint Okyanusu'nun ıssızlığından kaçıp gelmiş beyaz dönencekuşuyla birlikte kutan kuşları seçilirdi.

Virginie hem görkemli hem de vahşi bir şatafata sahip bu pınarın kenarında dinlenmeyi seviyordu. Sık sık hindistancevizi ağaçlarının gölgesinde ailenin çamaşırlarını yıkamaya giderdi. Bazen oraya keçilerini otlamaya götürdüğü de olurdu. Hayvanların sütünden peynir yaparken, kayalığın dik yokuşu üstünde otlamalarını ve sanki bir kaide üstündeymişçesine kayaların üstüne çıkmalarını seyretmekten keyif alıyordu. Virginie'nin burayı sevdiğini gören Paul, komşu ormandan çeşitli kuşlara ait yuvalar getirmişti. Anne babaları da yuvalardaki yavrularının peşinden gelmişler ve orada yeni bir düzen kurmuşlardı. Virginie zaman zaman onlara pirinç, mısır ve darı tanesi verirdi. Onu görür görmez karatavuklar, tatlı bir ötüşü olan Bengal kuşları, tüyleri ateş kızılı kardinalkuşları fundalıkların arasından çıkardı; zümrüt yeşili muhabbet kuşları palmyelerden aşağı iner, keklikler otların içinden koşup gelirdi; hepsi de tavuklar gibi ayaklarının ucuna dek sokulurdu. Paul'le ikisi kuşların oynaşmalarını, iştahlarını ve sevişmelerindeki coşkuyu eğlenerek izliyordu.

Sevilesi çocuklar, yaşamınızın ilkbaharını işte böyle bir masumiyet içinde iyiliklerle kuşatılmış olarak geçirdiniz! Orada anneleriniz sizi kolları arasına aldıklarında, ihtiyarlıklarının avuntusunu sizde buldıkları ve en mutlu ümitlerle hayata adım attığınızı gördükleri için kimbilir kaç defa göklerin sahibine şükrettiler. Kimbilir kaç defa kayalığın gölgesinde onlarla tek bir hayvanın canına dahi mal olmayan o kır yemeklerini paylaşmışımıdır! Sütü su kabağı, taze yumurta, muz yapraklarında servis edilen pirinç pastası; patates, mango, portakal, greyfurt, muz, hurma ve ananasla dolu sepetler hem en doyurucu hem de en kutsal ziyafetleri en neşeli renklerle ve en tatlı şerbetlerle sunardı.

Bu ziyafetlerdeki sohbet öyle hoş öyle masumdu ki! Paul çoğunlukla gün içinde yaptığı işlerden ve sonraki gün yapacaklarından bahsederdi. Daima topluluk için yapacak işe yarar bir şeyler düşünürdü: Buradaki patika yeterince iyi olmamış, şurada oturlan zemin düz değil, şu kameriyeler yeterince gölge vermiyor, Virginie şu diğer tarafta daha rahat eder.

Yağmur mevsiminde günleri, evin içinde bambudan sepetler ve otlardan hasır yapmakla meşgul olarak hep birlikte geçirirlerdi. Duvardaki raflarda tırmıklar, baltalar, kürekler en iyi şekilde düzenlenmişti. Bu tarım araçlarının yanında meyvelerden, pirinç çuvallarından, buğday demetlerinden ve muz salkımlarından oluşan mahsuller yer alıyordu. Marguerite'in ve annesinin tariflerini uygulayan Virginie şeker kamışı, kavun ve limon sularından kalbi güçlendiren şerbetler hazırlıyordu.

Karanlık basınca bir lambanın altında akşam yemeği yerlerdi. Sonra da Madam de la Tour ya da Marguerite, eşkıyalarla dolu Avrupa ormanlarında gece vakti yolunu şaşıran gezginlerin ya da kasırgaların ıssız bir adaya savurduğu gemilerin hikâyelerini anlatırdı. Bu hikâyeler, çocukların hassas ruhlarını alevlendiriyor, bu tür kader kurbanlarına

yardım eli uzatmalarını mümkün kılması için Tanrı'ya du-alar ediyorlardı. Elbette istirahat vakti geldiğinde iki aile ayrılmak zorunda kalıyor, yeniden buluşacakları ertesi günü iple çekiyorlardı. Bazen sel götürürcesine yağın yağmurun kulübelerinin çatısına vururken çıkardığı gürültüyle ya da kıyıya çarparken kırılan dalgaların uzaktaki uğultusunu getiren rüzgârın gürültüsüyle uyurlardı. Böyle zamanlarda, uzaklardaki tehlikelerin farkındalığıyla güçlenen bir duy-guyla Tanrı'ya güvende oldukları için şükrediyorlardı.

Kimi zaman Madam de la Tour hanehalkına *Eski* ya da *Yeni Ahit*'ten dokunaklı öyküler okuyordu. Bu kutsal kitap-lar üzerine fazla kafa yormazlardı çünkü teoloji onlar için tıpkı tabiat gibi tümüyle duygusal bir şeydi ve ahlâkları da tıpkı İncil'deki gibi eylemle şekillenmişti. Haftanın günleri-ni zevkli eğlence günleri ve kasvetli ciddiyet günleri olarak ayırmazlardı. Onların her günü bayram günüydü ve onları çevreleyen ortam da kutsal bir tapınaktı, öyle ki insana dost olan kadiri mutlak, ebedî bir iradenin tecellisine durmak-sızın hayran oluyorlardı. İlâhi kudretteki bu sırdaşlık duy-gusunda geçmişe yönelik bir teselli, mevcut ana yönelik bir cesaret ve geleceğe yönelik bir ümit buluyorlardı. Felaketle-re yuvarlanmamızı engellemek için tabiatın temin ettiği bu duyguları, hem kendi yüreklerinde hem de çocuklarınınkin-de, yaşadıkları felaketler yüzünden tabiata dönmek zorunda kalmış olan bu kadınlar inşa etmişti.

Öte yandan, en iyi tasarlanmış ruhlarda dahi zaman za-man sıkıntı verici bulutların topladığı olur. Hanehalkından biri kederlendi mi, diğerlerinin hepsi onun etrafında toplanır ve onu, kapıldığı acı fikirlerden, düşüncelerle değil de duy-gular aracılığıyla çekip çıkarırlardı. Her biri kendi hususi karakterini işe koşardı: Marguerite canlı neşesini, Madam de la Tour esnek dinî anlayışını, Virginie şefkatli okşayışla-rını ve Paul de açıkyürekliliğiyle candan sevgisini. Marie'yle Domingue de gerektiğinde yardıma koşar, içlerinden birini

kederli görünce kendileri de kederlenir, ağlarken görünce kendileri de ağlardı. Tıpkı kasırgalara direnebilmek için birbirlerine dolanan zayıf bitkiler gibi.

Güzel havalarda, pazar günleri, çanı ovadan görülebilen Pamplemousses Kilisesi'ne giderlerdi. Oraya tahtırevanla taşınan zenginlerin geldiği de olurdu, bu derece kaynaşmış iki ailenin üyeleriyle tanışmaktan etkilenirlerdi. Pek çok defa onları verdikleri ziyafetlere de davet etmişlerdi ancak onlar bu davetleri daima açıksözlülük ve saygıyla geri çevirirlerdi çünkü güçlü kimselerin, zayıfların dostluğunu aramasının tek sebebinin övülme ihtiyacı olduğuna inanıyorlardı ve iyi ya da kötü başkalarının ihtiraslarını pohpohlamadıkça bunun mümkün olmadığını biliyorlardı. Diğer yandan, bayağı kıskançlıkları, ileri geri konuşmaları ve kabalıklarından ötürü, sıradan bölge halkıyla ahbaplık etmekten de bir o kadar ihtiyatla kaçınıyorlardı. Önceleri üst tabakanın yanında çekingen, ötekilerin yanında da mağrurlanırlardı ama ihtiyatlı tutumlarına bilhassa düşkün durumdakilere yönelik yardımsever nezaketleri de eklenince zamanla hem zenginlerin hem de yoksulların saygısını kazanmışlardı.

Ayinin ardından genelde hayır işlerine zaman ayrılırdı. Dara düşmüş biri nasihat ister ya da çocuğun biri civar mahallelerden birinde hasta yatan annesine ziyarete gidilmesini dilerdi. Yanlarında daima olağan hastalıklara faydası olabilecek reçeteler bulundurur ve bu ufak tefek hizmetlere seve seve katılırlardı ki bu da yaptıkları iyilikleri daha değerli kılardı. Bilhassa hasta düşmüş kimsesizlerin dayanılmaz ruhsal acılarını iyileştirmekte başarılı oluyorlardı. Madam de la Tour, Uluhiyet hakkında öyle kendinden emin konuşuyordu ki hasta onu dinlerken iman ediyordu. Virginie, gözleri yaşlarla ıslanmış bir halde ama iyilik yapma fırsatı bulduğu için sevinçle dolu bir yürekle dönüyordu oradan. Hastalara gerekebilecek reçeteleri önceden düşünüp hazırlayan da oydu ve hastalara tarif edilemez bir zarafetle verirdi ilaçlarını. İnsan-

lık ödevlerini yerine getirdikten sonra, arada bir benim evimin bulunduğu bölgeye dek uzanan Montagne Longue vadisine çıkan yolda yürüyüşe çıktıkları olurdu, ben de hemen evimin ilerisinden akan derenin kenarında akşam yemeği için yollarını gözlerdim. Fırsattan istifade, tatlı kuvvet veren Avrupa mahsulleriyle yerli yemeklerimizi daha keyifli kılabilmek için yıllanmış birkaç şarap şişesi açardım. Bundan başka, deniz kıyısında, olsa olsa büyük dereler kabul edilebilecek küçük nehirlerin ağzında buluşmak üzere sözleştiğimiz de olurdu. Evden getirdiğimiz sebze ağırlıklı nevaleyi orada tabiatın bol bol sunduğu deniz mahsulleriyle birleştirdik. Kıyı boyunca balık tutardık; horozbina balığı, ahtapot, barbunya, dikenliistakoz, dev tatlısu karidesi, yengeç, denizkestanesi, istiridye ve her tür kabuklu... Genelde en keyifli, en huzurlu saatlerimizi en ürkütücü alanlarda geçiriyorduk. Bazen bir bambulotu ailesinden bir ağacın gölgesinde, bir kayanın üstünde otururken dev dalgaların korkunç bir çattırıyla ayaklarımızın dibinde kırıldığını görürdük. Bir balık gibi yüzebilen Paul kayalıkların ucuna kadar ilerleyip dalgalara karşı dikilir, sonra da yaklaştıklarında kendisini kumsala dek takip eden köpüklü devasa uzantılarından kaçardı. Bu görüntü karşısında, Virginie kulak tırmalayan bir sesle çığlık atar ve bu oyunların onu çok korkuttuğunu söylerdi.

Yemeği bu iki gencin şarkıları ve dansları takip ederdi. Virginie kırsal hayata özgü bir mutluluğun şarkısını söyler, dertsiz tasasız bunca iyilik sunmasına rağmen toprağı işlemek yerine, açgözlülük yüzünden tabiatın öfkeli mizacına yelken açan denizcilerin başına gelen felaketlerden bahsederdi. Bazen zencilerin yaptığı gibi Paul'le birlikte pandomim yaparlardı. Pandomim insanın ilk dilidir, tüm uluslarca bilinir, öyle doğal ve öyle ifade yüklüdür ki beyaz çocuklar zencileri pandomim yaparken görünce, bu dili öğrenmekte gecikmezler. Virginie, annesinin okuduğu hikâyelerden yüreğine en çok dokunmuş olanları hatırlar ve

başlıca hikâyeleri gerçek bir naiflikle hayata geçirirdi. Bazen Domingue'in tamtamının sesini duyunca başında testiyle çimenlik alana çıkıyor ve su doldurmak için ürkek adımlarla yakındaki bir kaynağa doğru ilerliyordu. Madian çobanı rolüne bürünmüş olan Domingue ve Marie, su kaynağını savunmaya geçiyor ve yaklaştığı sırada onu geri itekler gibi yapıyorlardı. Yardımına koşan Paul çobanları sopalıyor ve Virginie'nin testisini suyla doldurup başına koymasına yardım ediyordu. Aynı zamanda teninin beyazlığını ortaya çıkaran, menekşelerin kırmızı çiçeklerinden yaptığı bir de taç konduruyordu başına. Beni de oyuna katıyor ve Raguel rolünü veriyorlardı, ben de kızım Séphora'nın Paul ile evlenmesine onay veriyordum.

Başka bir sefer de Virginie, uzun bir ayrılığın ardından memleketine dul ve yoksul olarak dönünce kendini yabancı topraklarda hisseden şu talihsiz Ruth'u canlandırıyordu. Domingue ve Marie hasatçı taklidi yapıyorlardı. Virginie şurada burada sözde buğday başakları topluyordu. Paul kentin hükümdarı olarak onu ciddiyetle sorguluyor, o da titreyerek yanıtlıyordu. Az sonra Paul merhamet ediyor, masumiyetinden dolayı misafirperverlik gösteriyor ve talihsizliğini de sığınak vererek teselli ediyordu. Virginie'nin bohçasını her tür erzakla dolduruyor ve onu kentin ihtiyar heyeti rolündeki bizim huzurumuza getirip soylu olmamasına karşın onunla evleneceğini ilan ediyordu. Bu sahne karşısında kendi ebeveynleri tarafından terk edilmesini, dul kalışını, Marguerite'in gösterdiği dostluğu hatırlayan ve çocukları arasında mutlu bir evlilik gerçekleşeceği ümidini taşıyan Madam de la Tour gözyaşlarını tutamıyor ve mutluluklarla felaketlerin birbirine karışan anıları, bizim de kederin ve sevincin birbirine karıştığı gözyaşlarına boğulmamıza sebep oluyordu.

Sahneye koyduğumuz dramaları öyle ciddiye alıyorduk ki Suriye ya da Filistin topraklarında olduğumuzu zannediyorduk. Sahneye uygun bir orkestrasyondan, aydınlatma-

dan ve dekorasyondan da mahrum değildik. Yapraklarıyla etrafımızda revaklar oluşturan bir ormanın kavşağıydı sah-nemiz, gün boyu sıcaklardan kaçıp oraya sığınıyorduk ama güneş ufukta battığında, ağaçlara çarpıp kırılan güneş ışın-larından geri kalanlar bütünden kopup ayrılarak ormanın karanlığı içinde uzun ışık demetleri biçiminde en görkemli etkiyi yaratıyordu. Kimi zaman da güneşin halesi, batmadan hemen önce bir caddenin ucunda bir bütün olarak beliriveri-yor ve ışıltılı bir aydınlık saçıyordu. Işınlardan safran sarısına boyadığı ağaç yaprakları yakut ve zümrüt ateşiyle parıldı-yordu, yosunlu esmer gövdeleri Antikçağ'ın tunç sütunlarını andırıyor, geceyi geçirmek için yaprakların gölgesine çekilen, çoktan suskunlaşmış olan kuşlar ikinci bir şafakla karşıla-şınca afallıyor, hep bir ağızdan binlerce defa dile getirdikleri şarkılarıyla günün yıldızını selamlıyorlardı.

Gece çoğu zaman bu kır şöleni sırasında yakalardı bizi, ama havanın arılığı ve iklimin uysallığı yakın ya da uzak-taki haydutlardan korkmadan koruluğun orta yerinde bir kameriyenin altında uyuyup kalmamıza müsaade ederdi. Ertesi gün herkes kendi evine döner ve her şeyi bıraktığı gibi bulurdu. Ticaretten mahrum olan bu adada her şeyde bir iyi niyet ve sadelik barınıyordu, öyle ki evlerin çoğunun kapısı kapanıp kilitlenmez ve bir kilit, birçok Kreol için bir merak konusu olurdu.

Paul ve Virginie için yılın bazı günleri diğer tüm günlere kıyasla daha büyük bir neşenin kaynağı oluyordu: annele-rinin doğum günleri. Virginie önceki günden un ve buğ-day yoğurup pastalar hazırlamaktan geri kalmıyor, adada doğmuş olup daha önce hiç Avrupa hamuru yememiş olan yoksul beyaz ailelere de gönderiyordu; bu aileler zencilerin yardımını olmaksızın ormanın ortasında bitki gibi yaşamak zorunda kalmışlardı ve yoksullukla başa çıkabilmek için ne kölelerdeki aptallığa ne de eğitimle edinilen cesarete sa-hiptiler. Yerleşkenin imkânları dâhilinde Virginie'nin hazır-

layabildiği tek hediye işte bu pastalardı ama onları, olduklarından daha değerli kılan bir sevgiyle hazırlardı. Başlarda pasta ve kekleri diğer ailelere götürme görevi Paul'deydi ve onlar da bu hediyeleri teslim alınca, ertesi günü Madam de la Tour ve Marguerite ile geçirmek için yerleşkeye geliyorlardı. Sararmış tenleri, sıskalıkları ve başlarını kaldırıp bakmaya cüret edemeyen utangaç iki ya da üç kızı olan bir annenin geldiği oluyordu. Virginie onları karşılayıp rahat ettiriyor, onlara serinlesinler diye daha önce birkaç defa keyif artırıcı olduğunu fark ettiği soğuk içeceklerden servis ediyordu. Likörlerden bazılarını Marguerite hazırlamıştı, bazı başkalarını da annesi; meyvelerini erkek kardeşi bir ağacın tepesine çıkararak toplamıştı. Paul'den onları dansa kaldırmasını istiyordu. Güzel vakit geçirip mutlu olduklarından emin olmadan kimseyi bırakmaya niyeti yoktu; ailesinin neşesini onlar da paylaşsın istiyordu. "Başkalarının mutluluğunu da hesaba katmadıkça," diyordu, "insan mutlu olamaz." Evlerine dönmek için kalktıklarında, onların daha önce görüp hoşlandıkları eşyaları, eşsiz oldukları ya da yeni alındıkları bahanesiyle onlara hediye ediyordu. Kılık kıyafetleri çok dökülüyorsa, annesinin onayıyla kendininkilerden birkaçını seçiyor ve Paul'ü gizlice kapılarının önlerine bırakmaya gönderiyordu. Böylece Tanrı'nın arzu ettiği üzere iyilik yaparken, iyilik yapanın kimliğini gizlemiş oluyordu.

Çocukluk yıllarından itibaren kafaları mutluluğa dair bin türlü önyargıyla doldurulmuş olan siz Avrupalılar, tabiatın bu kadar büyük bir aydınlık ve mutluluk verebileceğini tahayyül edemeyebilirsiniz. Sizin ruhunuz insani bilgilerin daracık atmosferiyle kısıtlanmış durumdadır ve yapay hazların dibini göz açıp kapayana dek bulmanız işten değildir, oysa tabiat ve gönül tükenmez. Paul ile Virginie'nin ne bir duvar saati ne takvimi ne de tarih ve felsefe kitapları vardı. Yaşam dönemlerinin tek ölçütü tabiatın mevsimleriydi. Gün içinde, saati ağaçların gölgelerinden, mevsimleriye açan çi-

çeklerden ya da olgunlaşan meyvelerden anlar, yılları da o sene elde ettikleri hasadın miktarıyla adlandırırlardı. Bu tatlı imgeler tüm sohbetlerine büyümlü bir şekilde yayılırdı. “Akşam yemeği vakti,” diye seslenirdi Virginie ailesine, “muzların gölgesi ayaklarının dibinde,” ya da “Gece çöküyor,” derdi, “demirhindiler yapraklarını büzüyor.” Komşular, “Bizi ne zaman ziyarete geleceksiniz?” diye sorardı. “Şeker-kamışları boy verince,” diye yanıtlardı Virginie. “Ziyaretiniz bizi fazlasıyla mutlu edecek,” diyordu komşunun genç kızları. Kendisinin ya da Paul’ün yaşını sorsanız, “Erkek kardeşim pınarın oradaki büyük hindistanceviziyle yaşı, ben de küçük olanıyla,” diye yanıtlar ve eklerdi: “Ben dünyaya geldiğimden bu yana mangolar on iki kez meyve verdi ve portakallar da seksen kez çiçek açtı.” Yaşamları tıpkı Faunus¹⁵ ve Dryades’lar¹⁶ gibi ağaçların yaşamıyla sıkı sıkıya bağlıydı. Annelerinin yaşamlarının dönemleri dışında hiç tarihsel dönem bilmez, bostanlarınınkinden başka kronoloji tanımazlardı. Bildikleri tek felsefe herkese iyilik yapmanın ve tevekkül etmenin iyi olduğuydu.

Her şey bir yana, bu gençlerin bizim toplumumuzdaki gibi zengin ve bilge olmaya neden ihtiyaçları olsun ki? Temel ihtiyaçları ve cehaletleri yalnızca bahtiyarlıklarını artıran şeylerdi. Işıkların yardımını görmedikleri tek bir gün bile geçmiyordu, evet ışıklar, işler ters gittiğinde, saf insanın korkacak hiçbir şeyi yoktur. İşte böyle yetişiyordu tabiatın bu iki çocuğu. Hiçbir kaygı kırıştırmıyordu alınlarını, hiçbir aşırılık kanlarını yozlaştırmıyordu gönüllerini soysuzlaştırmıyordu hiçbir belalı tutku. Aşk, masumiyet ve sofuluk her geçen gün silinmez bir zarafetle güzelleştiriyordu ruhlarını, edalarında,

15 Roma tanrısı, adı iyilik eden, lütuf gösteren anlamına gelir. Sürülerin, tarlaların koruyucusu olduğu için Yunan tanrısı Pan ile bir tutulur.

16 “Drys” Yunanca ağaç, başta *meşe* anlamına gelir. Dryad da ağaç perilerine verilen addır. Kiminin ömrü ağaçla birlikte biter, kimisiyse ölümsüzdür. Bitkileri korur, ağaç sağlıklı ve canlı olunca sevinir, yaprakları dökülüp kuruyunca derin bir yasa kapılırlar. Orpheus’un eşi Eurydike de bir Dryad’dır.

davranışlarında ve tavırlarında. Ömürlerinin sabahını bütün tazeliğiyle yaşadılar, ilk ebeveynlerimizin Aden bahçesindeki haline benziyorlardı, onlar da Tanrı'nın atölyesinden ilk çıktıklarında birbirlerine erkek ve kız kardeş olarak yaklaşip sohbet etmişlerdi. Virginie tıpkı Havva gibi yumuşak başlı, mütevazı ve iman doluydu; Paul de tıpkı Âdem gibi bir erkeğin boyuna bosuna ve bir çocuğun sadeliğine sahipti.

Paul işlerini bitirip eve dönünce baş başa kaldıkları zaman şöyle diyordu ona (bana bu hikâyeyi bin defa anlatmıştı): "Seni görmek bütün yorgunluğumu alıp götürüyor. Dağın tepesinden, seni vadide dolanırken gördüğümde, bostanlarımızın orta yerindeki bir çiçek demeti gibi geliyorsun bana. Annelerimizin evlerine yürüdüğü sırada yavrularına koşan keklik bile senin kadar güzel değildir ve yürüyüşü seninki kadar zarif olamaz. Ağaçların arasında gözden yitirsem bile, seni bulabilmek için görmem gerekmez, senin geçtiğin yollarda, oturduğun çimenlerde, havada senden adını koyamadığım bir şeyler kalır bana ve sana yaklaştıkça tüm duyularım şenlenir varlığıyla. Göğün mavisini, gözlerinin mavisini yanında sönük kalır; Bengallilerin şarkısı, sesinin tınısının yanında kaba kaçır. Sana yalnızca parmak ucuyla bile dokunsam, bütün vücudum sevinçle ürperir. Trois Mamelles Dağı'nın oradaki çakıtaşlı ırmaktan geçtiğimiz günü hatırlıyor musun? Kıyısına ulaştığımızda ben çoktan bitkin düşmüştüm ama seni sırtıma alır almaz bir kuş gibi kanatlandırmıştım. Bana nasıl bir büyü yaptın, söyle bakalım? Yoksa bilgeliğin mi bunu yapan? Ama annelerimizde ikimizin toplamından bile fazla bilgelik var. Öyleyse şefkatin mi bunu yapan? Ama onlar beni senden daha fazla öpüp okşuyorlar. Öyleyse sebep iyi yürekliliğin olmalı muhakkak. Zora düşmüş bir kaçak kölenin affını dilemek için Rivière Noire'a kadar yalınayak yürümüş olduğunu asla unutmayacağım. Al, biriciğim, bu çiçek demetini ormandaki limon ağacından topladım sana; onu geceleri yatağının başucuna koyarsın. Şu

bal peteğinden de ye, kayalıkların tepesinden getirdim onu sana. Ama önce gel sarıl bana, huzur bulayım.”

Virginie yanıtlıyordu onu: “Ah kardeşim! Kayalıkların tepesinde ışıldayan sabah güneşi bile senin varlığın kadar neşe vermiyor bana. Kendi annemi de senin anneni de çok seviyorum ama sana *Oğlum* diye seslendiklerinde onları daha da çok seviyorum. Sana sundukları şefkatli okşayışlar, benim için beni okşamalarından bile daha değerlidir. Beni neden sevdiğini soruyorsun bana ama birlikte yetişen her şey birbirini sevmez mi zaten? Kuşlarımızı görmüyor musun? Aynı yuvada yetiştiler ve tıpkı bizim gibi seviyorlar birbirlerini ve tıpkı bizim gibi daima bir arada olacaklar. Dinle bak, sanki bir ağaçtan diğerine birbirlerine sesleniyorlar, tıpkı sen dağın tepesinde flütünü çaldığında havanın onu bana kadar taşıması ve benim de bu ezgiyi vadide mırıldanıp tekrar etmem gibi. Benim için çok değerlisin, bilhassa kölelerin efendisine karşı dövüşmeyi benim için göze aldığın günden beri. O gün bugündür kendime hep deyip duruyorum: *Ah kardeşimin ne kadar iyi bir yüreği var, onsuz yitip giderdim ben.* Hayatımın her bir günü Tanrı’ya annem için, senin annen için, senin için ve sevgili hizmetkârlarımız için şükrediyorum ama senin ismini telaffuz ettiğim anda, imanım artıyor sanki. Defalarca yakarıyorum Tanrı’ya senin başına bir kötülük gelmesin diye! Ne diye bana çiçekler ve meyveler aramak için o kadar uzaklara, o kadar yükseklerle gidiyorsun? Baksana nasıl da yorulmuşsun! Nasıl da ter içinde kalmışsın!” Sonra da küçük beyaz mendiliyle Paul’ün alnını ve yanaklarını siliyor ve ona sayısız öpücükler veriyordu.

Virginie bir süredir sebebi belirsiz bir huzursuzluk hissederek olmuştu. Güzel mavi gözlerinden kara bulutlar geçiyor, teni sararıyor, devasa bir ağırlık omuzlarını eziyordu. Çehresindeki huzurun, dudaklarındaki tebessümün yerinde yeller esiyordu. Hiçbir sebep yokken aniden neşeye doluyor ya da aniden kederleniyordu. Masum oyunlarından, tatlı işlerinden ve çok sevdiği aile halkından kaçıyor. Şurada burada,

hiçbir yerleşkenin bulunmadığı en ıssız yerlerde başıboş geziniyor, her yerde iç huzurunu arıyor ama hiçbir yerde bulamıyordu. Birkaç defa Paul'ü görünce güle oynaya ilerledi ona doğru, tam yanına varmak üzereyken ansızın kaygılar içinde bocalamaya başladı, canlı bir kırmızıya boyanıyordu yanakları ve ötekinin gözlerine bakmaya cesaret edemiyordu. Paul ona, "Seni görünce şu kayalıklar yeşille kaplanıyor, tüm kuşlar şakımaya başlıyor; etrafındaki her şey yaşama sevinciyle dolu, yalnız sen kederlisin," diyordu ve onu yeniden canlandırmanın bir yolunu arıyor, kucaklayıveriyordu fakat o başını çeviriyordu ve titreyerek kaçıyor eve doğru. Zavallı kız, erkek kardeşinin temasıyla nasıl da sarsılıyordu! Paul, yeni ortaya çıkmış olan bu tuhaf kaprislerden hiçbir şey anlamıyordu. Felaketler hep üst üste gelir.

Tropikal kuşakta kalan toprakları yakıp kurutan o yazlardan biri burayı da vurmuş, kırıp geçiriyordu. Aralık sonundaki Oğlak Dönencesi'ne dek güneş Île-de-France'ı dikey ateşleriyle üç haftadır pişirmekteydi. Neredeyse bütün yıl boyunca hüküm süren güneydoğu rüzgârı esmez olmuştu. Onun yerine toz toprak kaldıran uzun girdaplar oluşuyor ve toz havada asılı kalıyordu. Toprak çatlıyor, bitkiler kavruluyor, dağlardan sıcak hava dalgaları yayılıyor ve ırmakların hepsi kuruyordu. Deniz tarafından tek bir bulut dahi gelmiyordu. Yalnızca gün boyu ovalardan yükselen kızıl buhar görölüyordu, günbatımında ise bu bulutlar bir yangının alevleri gibi görünüyordu. Bu basık hava geceleri bile serinlemiyordu. Ayın küresi tamamen kızıl kesmişti, puslu ufukta yükseliyordu. Tepelerin yamaçlarında bitap düşmüş sürüler başlarını göğe kaldırmış soluk almaya çalışıyor, umutsuz sızlanışları vadiler boyunca yankılanıyordu. Sürü çobanı dahi bir parça serinlik bulmak için toprağa uzanmış yatıyordu fakat zemin her yerde alev almıştı, boğucu havada insan ve hayvanların kanıyla susuzluğunu giderme peşine düşmüş böceklerin vızıltısı duyuluyordu.

Bu ateşli gecelerden birinde, Virginie iç sıkıntısının tüm belirtilerinin misliyle arttığını hissetti. Kalkıyor, oturuyor, yeniden yatıyor ama ne uyumayı ne de dinlenmeyi becerebiliyordu. Ayışığında pınarın yolunu tuttu, suyun kuraklığa rağmen kayalık dağın esmer yamaçlarına ip gibi de olsa aktığını gördü. Suyun biriktiği o doğal küvete daldı. Suyun serinliği duyularını canlandırdı ve hatırlaması hoş binlerce anı geldi aklına. Çocukken, annesiyle Marguerite'in onu bu küvette Paul'le birlikte yıkamayı sevdiklerini hatırlıyordu, sonra Paul bu küveti ona tahsis etmiş, dibini oyarak derinleştirmiş ve etrafına hoş kokulu bitkiler ekmişti. Suyun içinde, çıplak kolları ve göğsü üzerinde, iki kardeşin doğumlarında ekilmiş, şimdilerde yeşil kolları ve meyveleri başının üstünde birbirine dolanmış hindistancevizlerinin yansımasını hayal meyal seçebiliyordu. Paul'ün hoş kokulardan daha yumuşak, kaynak suyundan daha saf, dalları birbirine dolaan hindistancevizinden daha güçlü olan dostluğunu düşünüp derin derin iç çekti. Gece yarısı yapayalnız düşüncelere dalınca, içini kemiren bir hummaya yakalandı. Tehditkâr gölgelerden ve kavurucu çöl güneşlerinden bile daha sıcak olan sulardan korkup çıktı. Yaslanabileceği bir destek bulmak için eve, annesine koştu. Sıkıntılarını anlatma arzusuyla kaç defa annesinin elini avuçları arasına almış, kaç defa Paul'ün adını telaffuz etmeye yaklaşmış fakat giderek daralan yüreği yüzünden dili kifayetsiz kalmış ve başını anne kucağına yaslayıp ağlamıştı.

Madam de la Tour kızını mutsuz eden şeyin ne olduğunu bir bakışta anlamış fakat onunla konuşmaya cesaret edememişti. “Yavrucuğum,” demişti, “Tanrı'ya niyaz et, yaşamın da sağlığın da ölçütü odur. Seni bugün sınıyorsa, yarın ödüllendirecektir. Unutma, erdemli olanı eylemekten başka bir amacı yok yeryüzündeki ikametimizin.”

Aşırı sıcaklar, okyanustan adayı dev bir şemsiye gibi örtten buhar tabakaları kaldırıyordu. Dağların zirveleri etrafın-

da toplanıyor ve zaman zaman dağ doruklarından uzun ateş çizgileri çıkıyordu. Çok geçmeden dehşet verici şimşekler çakıyor ve gök gürültüsü ormanlarda, ovalarda, vadilerde yankılanıyordu; şiddetli yağmurlar şelaleleri andırıyor, âdeta gök yarılıyordu. Köpüklü seller dağın yamaçları boyunca hızını alarak büyüyordu. Havzanın dibinde bir deniz oluşmuş, konutların bulunduğu düzlük bir ada haline gelmişti ve güröldeyen suyun ağaçlarla, toprak parçalarıyla, kayalarla buluştuğu vadinin girişinde bir bent oluşmuştu.

Rüzgâr yüzünden çatısı korkunç bir şekilde sarsılan Madam de la Tour'un kulübesinde bütün aile korkudan titreyerek Tanrı'ya dua ediyordu. Kapı ve kepenkler sıkıca kapatılmışsa da güçlü şimşekler her çaktığında çatının eklentilerinden sızan ışıkla tüm nesneler aydınlanıyordu. Yiğit Paul, peşinde Domingue'le, fırtınanın dehşetine rağmen kulübeler arasında koşturuyor, payandalar taşıyarak şurada bir duvarı, burada bir kirişi sağlama alıyor, yalnızca yakında fırtınanın geçeceğine dair ailesini teskin etmek için duruyordu. Gerçekten de akşam olunca yağmur kesildi, güneydoğudan esen alizeler her zamanki gibi esmeye başladı, fırtına bulutları kuzeybatıya çekildi ve batmakta olan güneş ufukta görünür oldu.

Virginie'nin ilk isteği, gidip istirahatgâhındaki zayıyatı görmek oldu. Paul çekinerek yaklaştı ona ve yürümesine destek olmak için kolunu sundu. O da tebessüm ederek kabul etti ve birlikte kulübeden çıktılar. Hava serin ve hışırtılıydı. Suları çekilmiş selin ardında kalan köpüklerin dağın yamaçlarında bıraktığı izlerden beyaz dumanlar yükseliyordu. Bahçeye gelince, o da selin açtığı yarıklarla baştan aşağı altüst olmuştu; meyve ağaçlarının çoğunun kökü topraktan çıkmış, çayırlara uzanan tarafta devasa kum yığınları oluşmuş ve Virginie'nin banyo yaptığı oyuğu doldurmuştu. Şu iki hindistanceviziye hâlâ ayakta ve yeşiller içindeydi ama artık ne çimen kalmıştı ne beşik ne de kuş. Tek istisna, ya-

kındaki kayalıklar üzerindeki, kaybolmuş yavrularına ağıt yakan birkaç Bengal kuşuydu.

Bu yıkımı gören Virginie Paul'e, "Oysa buraya kuşlar getirmiştiniz, kasırga öldürmüştü onları," dedi, "bahçeye çiçekler ekmiştiniz, hepsini mahvetmiş. Yeryüzündeki her şey yok olmuş. Bir tek gökyüzü değişmeden kalmış." Paul yanıtladı: "Size gökyüzünden getiremeyeceğim hiçbir şey olamaz! Öte yandan, bana ait hiçbir şey yok, yeryüzünde bile." Virginie, "Sizde Aziz Paul'ün çehresi var," dedi kızarak. Bunu duyan Paul portreyi bulmak için annesinin kulübesine koştu. Keşif Paul'ün küçük bir minyatürüydü bu. Marguerite büyük bir imanla muhafaza ediyordu bu portreyi; kızlık çağında uzunca bir süre boynunda taşımıştı onu, sonra anne olmuş ve oğlunun boynuna asmıştı. Hatta hamileliği sırasında, toplumdan dışlanmış ve bir başınayken, bu mutlu münzevinin imgesini o kadar çok kez hayranlıkla seyretmişti ki, verdiği meyvenin çehresi de ona benzemişti; bunun üzerine oğlunun onun adını taşımasında karar kılmış ve böylelikle toplum tarafından önce suistimal edilmiş, sonra da terk edilmiş olduğu için yaşamını insanlardan uzakta geçirmiş bir azizin himayesine vermişti onu. Paul'ün ellerinden bu küçük portreyi alan Virginie dokunaklı bir sesle, "Kardeşim," dedi, "yaşadığım müddetçe kimse onu boynumdan çıkaramayacak ve yeryüzünde sahip olduğun tek şeyi bana verdiğini asla unutmayacağım." Bu dostane ses tonu, bu beklenmedik samimi ve şefkatli yanıt üzerine Paul ona sarılmak istedi ama bir kuştan bile hafif olan kız elleri arasından kaçırverdi ve onu, orada neler olup bittiğini anlamamış bir halde bir başına bırakıp gitti.

Bu arada Marguerite Madam de la Tour'a, "Neden çocuklarımızı evlendirmiyoruz?" diyordu. "Oğlum henüz farkına varamamış olsa da birbirlerine büyük bir tutkuyla bağlılar. Tabiat nihayet onunla konuştuğunda, bizim onlar için ne istediğimizin bir önemi kalmayacak, her şeyden korkmak

gerek.” Madam de la Tour yanıtlıyordu: “Henüz çok gençler, ayrıca çok da fakirler. Virginie dünyaya besleyip büyütebilmekten aciz olduğu mutsuz çocuklar getirirse bu ne kadar büyük bir keder verir bize, düşünsene! Senin Domingue artık yaşlandı, Marie’ninse eli ayağı tutmuyor. Bana gelince sevgili dostum, on beş yıldır kendimi fazlasıyla güçten düşmüş hissediyorum. Sıcak ülkelerde insan hızlı yaşıyor, üstüne bir de kederliyse daha da hızlı. Tek ümidimiz Paul. Mizacının biçimleneceği çağı bekleyelim, böylece yapıp ettikleriyle bize destek olabilir. Şimdilik, biliyorsun, gündelik ihtiyaçlar için gerekli olandan daha fazlasına sahip değiliz. Lakin Paul’ü bir süreliğine Hindistan’a gönderirsek, orada ticarete girerek birkaç köle satın alacak parayı kazanabilir ve döndüğünde de Virginie’yle evlendiririz, çünkü değerli kızımı hiç kimsenin oğlun Paul kadar mutlu edebileceğini sanmıyorum. Komşumuza da danışalım bunu.”

Öyle de yaptılar, konuyu bana danıştılar ve ben de onlarla hemfikir oldum. “Hint denizleri güzeldir,” dedim, “Hint denizlerine güzel bir mevsimde geçilirse, en çok altı haftalık bir yolculuk olur, dönmek de bir o kadar sürer. Paul için mahallemizde eskileri toplamaya çıkarız, komşularımız onu pek severler. Pamuğu ayıklayacak bir değirmenimiz olmadığı için hiçbir işimize yaramayan elimizdeki ham pamuktan veririz ona, bu civarda genelde olduğu üzere yakıt olarak kullanılan abanozdan veririz, bir de korulukta artık tükenmiş olan reçineden biraz verdik mi bunlar Hindistan’da iyi kâr getirir, oysa burada hiçbirimizin işine yaramazlar.”

Yelken açma izni için M. Bourdonnais’yle görüşme işini üzerime aldım. Öncelikle Paul’le bir görüşmek istedim. Bu genç adam yaşının çok üzerinde bir olgunlukla bana şöyle söylediğinde nasıl da şaşırdım: “Neden ne idiği belirsiz bir servet elde etmek için ailemi terk etmemi istiyorsunuz? Hem yeryüzünde, bir senede elli, yüz çeşit ürün veren bir tarlayı ekip biçmekten daha kârlı bir ticaret mi var? Ticaret yap-

mak isteseydik, mahsulü buradan kasabaya taşımamız yeterli olurdu, öyleyse benim Hindistan'a gitmem de nereden çıktı? Annemler bana Domingue'in artık yaşlandığını söylüyorlar ama ben gencim ve her geçen gün de güçleniyorum. Ya yokluğumda başlarına bir şey gelirse, hele daha şimdiden ıstırap içinde olan Virginie'ye bir şey olursa, yoo hayır, hayır! Onları terk edip gitmemin imkânı yok!"

Verdiği yanıt beni utandırmıştı çünkü Madam de la Tour ne Virginie'nin durumunu ne de yaşları biraz daha büyüyünceye dek zaman kazanmak için onları birbirlerinden uzaklaştırma isteğini benden gizlemişti. Paul'ü şüphelendirmemek için ağzımdan bir şey kaçırmamaya çalışmamın sebebi bunlardı.

Bu sırada limana yanaşan Fransa'dan gelen bir gemi Madam de la Tour'a teyzesinden bir mektup getirdi. Onunki kadar katı olan yüreklerin, sayesinde bir şeyler hissedebildiği tek şey olan ölüm korkusuna kapılmıştı. Ağır bir ciğer hastalığı geçirmiş ve yaşı dolayısıyla bir daha iyileşememişti. Yeğenine Fransa'ya dönmesini buyuruyordu, eğer sağlığı uzun bir yolculuğa çıkmak için uygun değilse, o vakit Virginie'yi yollamasını istiyordu, ona iyi bir eğitim vereceğini, saraya sokacağını ve bütün servetini bağışlayacağını yazıyor, buyruklarının yerine getirilmesi şartıyla iyiliklerinin mümkün olacağını ekliyordu.

Okunduğunda bu mektup aileye büyük üzüntü verdi. Domingue ve Marie ağlamaya başladılar. Paul şaşkınlıktan donakalmıştı, öfkesini kismaya hazır gibiydi. Virginie gözlerini annesine sabitlemiş, tek kelime etmeye cüret edemiyordu. Marguerite, "Yani bizi terk mi edeceksiniz şimdi?" diye sordu Madam de la Tour'a. "Hayır, arkadaşım. Hayır evlatlarım," diye yanıtladı. "Sizi terk edecek değilim. Ben sizinle yaşadım ve sizinle de ölmek isterim. Sizin dostluğunuzdan başka mutluluk tanımadım. Şayet sağlığım bozuksa, bunun sebebi eski hayatımdan kalma acılarımdır. Ebeveyni-

min sertliği ve sevgili eşimin kaybı beni yüreğimden yaraladı. Ama tesellilerin en büyüğünü sizinle tattım ve kendi vatanımda ailemin servetiyle olmayı hayal edebileceğimden daha çok bahtiyar oldum řu zavallı kulübelerin çatısı altında.”

Bu söylevin ardından tüm gözler sevinç gözyaşlarıyla doldu. Paul, Madam de la Tour’u kollarından tutup, “Sizi asla bırakmayacağım!” dedi. “Hindistan’a gitmeyeceğim. Burada hepimiz sizi mutlu etmek için çalışacağız sevgili anneciğim. Biz yanınızdayken hiçbir ihtiyacınız eksik kalmayacak.” Hanehalkı içinde sevincini en az gösteren, oysa bundan en çok etkilenmesi gereken kişi Virginie’ydi. Günün geri kalanını mütevazı bir neşeyle geçirdi, iç huzurunu geri kazanmıştı ve genel olarak halinden memnundu.

Ertesi gün şafakta, âdet olduğu üzere, hep birlikte gittikleri kilisedeki sabah ayinini takiben kahvaltı için döndüklerinde, Domingue, atlı bir adamın peşinde iki köleyle birlikte yerleşkeye doğru yaklaştığını haber verdi. M. de la Bourdonnais’ydi bu. Bütün aile sofradayken girdi kulübeden içeri. Virginie ülkenin geleneklerine uygun olarak kahve ve haşlanmış pirinç servis etti. Sıcak patates ve taze muz da ekledi. Vali, başta bu hanedeki yoksulluğa şaşırdı, sonra Madam de la Tour’a hitap ederek, genel işler yüzünden çoğu zaman özel işlerini düşünmeye fırsat bulamadığını ve Madam’ın istekleriyle ilgilenemediği için mahcup olduğunu dile getirdi. Sonra da, “Paris’te pek saygıdeğer ve çok zengin bir teyzeniz var,” diye ekledi, “size servetini bırakmak istiyor ve yanına gitmenizi bekliyor.” Madam de la Tour, bozulmuş olan sağlığından dolayı böyle uzun bir yolculuğa çıkamayacağı yanıtını verdi. “En azından,” diye sözü devraldı M. de la Bourdonnais, “böyle büyük bir mirastan alıkoyarak genç ve güzel kızıınıza, Matmazel’e haksızlık etmeyin. Teyzenizin bana, kızıınızı ona gönderme yetkisi verdiğini saklamayacağım sizden. Ayrıca göçmenlik bürosu da bu yetkiyi veriyor bana ancak ben bu sömürge vilayetinin mukimlerini mutlu

etmek için olmadıkça bu yetkimni kullanmıyorum, yalnızca birkaç yıl kızınızdan ayrı kalmak yönünde, kendi iradenizle vereceğiniz kararı bekliyorum, kızınızın istikbali ve hayatı boyunca sahip olacağı esenlik buna bağlı. Hem adalara neden geliriz ki zaten? Servet elde etmek için değil mi? Peki bu serveti kendi vatanında edinmek çok daha iyi değil midir?”

Sözünü bitirince zenci kölelerinden birinin taşıdığı büyük bir bozuk para kesesini masanın üstüne koydu. “İşte,” dedi, “kızınız Matmazel’in yolculuk masrafları için teyzenizin cömertliği.” Ardından karşılanması gereken ihtiyaçları konusunda kendisine gelmediği için Madam de la Tour’a kibarca sitem etti ve asil yürekliliğinden etkilendiğini de belirtmekten geri kalmadı. Paul aniden sözünü kesti ve valiye, “Mösyö,” dedi, “annem size yardım istemeye gelmişti fakat siz onu kapı dışarı ettiniz.” “Başka bir çocuğunuz daha mı var, Madam?” diye sordu M. de la Bourdonnais, Madam de la Tour’a. “Hayır Mösyö,” diye yanıtladı, “dostumun oğlu o, hem o hem Virginie, onlar ikimizin de çocukları, ikimiz için de eşit ölçüde değerliler.” Vali Paul’e, “Genç adam,” dedi, “biraz daha hayat deneyimine sahip olduğunuzda, koltuk sahibi bir kişinin ne kadar zor durumda olduğunu anlayacaksınız, onun iyiliklerini asıl hak edenler fark edilmezken, entrikalar çeviren art niyetliler için onu aldatmanın ne kadar kolay olduğunu göreceksiniz.”

M. de la Bourdonnais, Madam de la Tour’un daveti üzerine sofrada onun yanına oturdu. Kreol usulünce haşlanmış pirinç ve kahveyle kahvaltısını etti. Bu küçük kulübenin temizliği ve düzenine, bu iki sevimli ailenin birlikteliğine ve hatta ihtiyar hizmetkârlarınaileye bağlılığına hayran oldu. “İlk bakışta ahşap mobilyalardan başka bir şey görünmüyor ama daha dikkatli bakınca insan buradaki duru çehreleri ve altından yürekleri görebiliyor,” dedi. Valinin gösterdiği yakınlıktan etkilenen Paul, “Arkadaşınız olmak isterim,” dedi, “çünkü iyi bir insansınız.” Vali ada halkına özgü bu yerel iç-

tenlik ifadesini memnuniyetle kabul etti. Paul'ün elini sıkı ve arkadaşlığına güvenilebileceği konusunda ona garanti verdi.

Kahvaltıdan sonra Madam de la Tour'la özel olarak görüştü ve ona limandan ayrılmaya hazırlanan bir gemiyle kızını Fransa'ya göndermek için yakında bir fırsat doğacağını, kızı bu gemiyle yolculuk edecek, kendi akrabalarından bir kadına emanet edeceğini, birkaç yıllık bir mutluluk uğruna bu kadar büyük bir serveti geri çevirmenin akıllıca olmayacağını söyledi. "Teyzenizin en çok iki yıllık ömrü kaldı, dostları bana yazıp bildirdiler. İyi düşünün. Karşınıza her gün böyle bir servet fırsatı çıkmaz. Kime isterseniz danışın, herkes benimle aynı fikirde olacaktır." Madam de la Tour, yaşamdan artık kızının mutluluğunu görmekten başka bir beklentisi olmadığı yanıtını verdi ve Fransa'ya gitme konusundaki kararı tamamen ona bırakacağına dair güvence verdi.

Madam de la Tour aslında Virginie ile Paul'ü gelecekteki mutluluklarını sağlama almak için bir süreliğine ayırma fırsatı bulduğuna çok da üzülmemişti. Kızını bir kenara çekip konuştu. "Yavrum, hizmetkârlarımız yaşlandılar, Paul henüz çok genç, Marguerite de yaşını aldı, benim zaten elim ayağım tutmuyor. Ölecek olursam, bu çölün ortasında beş kuruşsuz ne yapacaksın? Size yardım edecek kimseniz olmadan bir başınıza kalacaksınız, öyle olunca da hayatta kalabilmek için maaşlı işçi gibi soluk bile almadan toprakla uğraşmanız gerekecek. Bunun düşüncesi bile yüreğimi yarıyor." Virginie yanıtladı: "Tanrı insanı çalışmaya mahkûm etti. Siz öğrettiniz bana her gün ter dökerek çalışmanın kutsallığıyla şükretmeyi. Şu ana dek Tanrı bizi terk etmedi, bundan sonra da etmeyecektir. Onun rahmeti bilhassa dara düşenler içindir. Bunu bana defalarca söyleyen sizdiniz, anne! Sizi terk edemem." Madam de la Tour duygulanarak yeniden sözü aldı: "Mutluluğunu görmekten ve seni günün birinde Paul ile evlendirmekten başka gayem yok, evet, o se-

nin kardeşin değil. Onun istikbalinin de sana bağlı olduğunu anlamalısın.”

Genç bir kız âşık olduğunda, bunu kimsenin fark etmediğini zanneder. Yüreğini örten peçeyi gözlerinin üstüne koyar ama bu örtü bir dost eliyle kaldırılınca, aşkının mahrem acıları o açık kapıdan kaçıp giderler ve ağız sıkılığıyla baş döndürücü gizemliliğin yerini iç dökmenin o yumuşak sırdaşlığı alır. Annesinin gösterdiği bu yeni yakınlıktan etkilenen Virginie ona içinde kopan ve Tanrı’dan başka kimsenin bilmediği fırtınaları anlattı. Tanrı’nın yardım elini, öğütleriyle kendisine kılavuzluk eden şefkatli bir anne vasıtasıyla uzattığını söyledi ve şimdi de tüm işaretler bugün ya da yarın için kaygılanmadan, onun yardımıyla onun yanında kalması gerektiğini gösteriyordu.

Madam de la Tour sırdaşlığının arzu ettiğinin tersine bir etki yarattığını görünce, “Çocuğum,” dedi, “seni zorlamak istemiyorum, istediğini yapmakta özgürsün, ama aşkını Paul’dan sakla. Bir genç kızın kalbini kazandıktan sonra, sevgilisinin ondan isteyebileceği hiçbir şey kalmaz artık.”

Akşama doğru Virginie’yle yalnız kaldığında, kapıdan içeri mavi rahip cübbesi giymiş, irikıyım bir adam girdi. Adanın misyoner rahiplerinden biriydi, Madam de la Tour ile Virginie’nin günah çıkardığı rahip. “Evlatlarım,” dedi girerken, “Tanrı’ya şükürler olsun! Artık zenginsiniz. Kalbinizin sesini dinleyebilir ve fakirlere yardım edebilirsiniz. M. de la Bourdonnais’nin size ne dediğini ve sizin de ne yanıt verdiğinizi biliyorum. İyi yürekli ana, sağlığınız burada kalmanızı gerektiriyor, ama siz genç hanım, sizin hiçbir bahaneniz yok. Yaşlı ebeveynimize haksızlık etmek anlamına gelse bile takdiriilahiye tevekkül etmek icap eder. Bu fedakârlığın yapılması Tanrı’nın emridir. O ki kendini bizim için feda etmiştir, onu örnek almak ve ailemizin istikbali için kendimizi feda etmemiz gerekir. Fransa’ya yolculuğunuz sizi bahtiyar edecek. Gitmek istiyorsunuz, değil mi sevgili kızım?”

Virginie, bakışları aşağıda, titreyerek yanıtladı: “Eğer Tanrı’nın emriyse, karşı çıkmayacağım. Tanrı’nın arzusu neyse öyle olsun!” dedi ve gözyaşlarına boğuldu.

Misyoner çıktı ve gidip valiye üzerine düşeni yaptığını bildirdi. Madam de la Tour da Domingue’i göndererek, Virginie’nin yolculuğuyla ilgili bana danışmak istediğini, geçerken kendisine uğramamı rica etti. Gitmesine müsaade edilmesi fikrine hiç de katılmadım. Mutluluk anlayışım, ilke gereği, tabiatın sunduğu sevinçleri servetin sunabileceklerine tercih etmek ve kendi içimizde bulabileceğimiz bir şeyi dışarıda aramamak gerektiğidir. Bu deyişi istisnasız herkese telaffuz ederim. Öte yandan, benim bu ılımlı öğütlerim büyük servet hayalleri karşısında ne işe yarardı, kendi halinde akıl yürütmelerimin, dünyadaki önyargılar ve Madam de la Tour için kutsal olan bir otorite karşısında ne gibi bir gücü vardı ki? Bu kadın bana yalnızca nezaket gereği danışmış ama aslında rahiple konuştuğu anda kararını çoktan vermişti. Virginie’nin servetinin oğlu için getireceği avantajlara rağmen başlangıçta kızın gitmesine kesinlikle karşı olduğu halde Marguerite bile artık sesini çıkarmıyordu. Verilen karardan haberi olmayan Paul’e gelince, Madam de la Tour ve kızının gizli gizli fısıldaşmaları karşısında şaşkına dönüyor, derin bir kedere kapılıyordu. “Benden sakladıklarına göre, benim için iyi olmayacak bir şeyler tasarlıyorlar.”

Bu arada, büyük bir talih kuşunun bu kayalıkları ziyaret ettiğine dair rivayetler bütün adaya yayılmış, her tür tüccar oraya tırmanırken görülmeye başlamıştı. Harap kulübelelerin arasına mallarını serip yayıyor, Hindistan’ın en zengin kumaşları, Cuddalore’nin¹⁷ gösterişli pazenleri, Pulicat¹⁸ ve Masulipatnam’ın¹⁹ mendilleri, Dakka’nın²⁰ çizgili işleme-

17 Hindistan’ın güney ucundaki Tamil Nadu eyaletinde yer alan, günümüzde bölgenin sanayi kenti.

18 Güney Hindistan’da tarihi bir sahil kasabası.

19 Eski Hindistan’ın Goa eyaletinde bir bölge.

20 Bangladeş’in başkenti.

leriyle hava kadar şeffaf müslinleri, Surat'ın²¹ en güzel beyazdan baftları,²² her renkten en nadide desenli kumaşlar.²³ Çin'den gelen nefes kesici ipek kumaşlar ve kemhalar, beyaz perdahlı damaskolar, kimi çayır yeşili kimi parlak kırmızı, gülpembe taftalar, eliş satenler, sünger gibi yumuşacık pekinler,²⁴ sarı ve beyaz nankinler²⁵ ve Madagaskar peştamallarına dek ne varsa sergiliyorlardı.

Madam de la Tour, kızının hoşuna giden ne varsa almasını istiyor, tüccarlar tarafından kandırılmasından endişelenerek malların kalitesini ve fiyatlarını inceliyordu. Virginie gidip annesinin ve Marguerite'le oğlunun hoşuna gidecek türden ne varsa hep onları seçiyordu. "İşte bu mobilyalarla uyumlu olur, şunu da Marie'yle Domingue için alalım." Nihayet para kesesi boşaldığında henüz kendi ihtiyacına uygun hiçbir şey almamıştı. Ev ahalisine dağıttığı hediyelerden ona da bir pay ayrılıyordu.

Virginie'nin gideceğini önceden bildiren bu hediyeleri gören Paul'ün içini bir sıkıntı kapladı ve birkaç gün sonra bana geldi. Karalar bağlamış bir halde, "Kız kardeşim gidiyor," dedi. "Şimdiden yolculuk hazırlıklarını yapmaya başladı. Yalvarırım bize bir uğrayın, annelerimizin üstündeki etkinizi kullanın." Her ne kadar söyleyeceğim hiçbir şeyin fikirlerini değiştirmelerini sağlamayacağına emin olsam da, Paul'ün yakarışlarına boyun eğdim.

Virginie başına bağladığı kırmızı mendille ve mavi Bengal kumaşları içinde bana büyüleyici göründüyse, bunun sebebi onu bu ülke kadınlarının tarzında süslenmiş görmenin bende bambaşka bir etki yaratmasıydı. Gülpembe taftalarla

21 Hindistan'ın Gucarat eyaletinde bir şehir.

22 Ucuz pamuktan yapılan bir kumaş.

23 Fransızcası *chitte*. Desenli, güzel renklere boyanmış bir bez. Masulipatnam, Coromandel ve Bengal'de üretilir.

24 Çin canfesi de denir, çizgili dokunmuş ipekli kumaş.

25 Bir pamuklu kumaş türü. Adını, eskiden üretildiği, Çin'in eski başkenti olan Nankin'den alır. Pantolon, yelek ve palto yapımında kullanılır.

astarlanmış beyaz müslin giyyordu. İnce uzun bedeninin hatları korsesinin altında kusursuz çizgiler meydana getiriyor, çift kat şerit halinde örülmüş sarı saçları bakir çehresine olağanüstü yakışıyordu. Güzel mavi gözleri melankoli yüklüydü, güçlü bir tutkuyla çalkalanan yüreği tenine canlı bir renk veriyor, konuştuğunda sesi duygulu bir tonda çıkıyordu. Kendi isteği dışında takip takıştırmak zorunda kaldığı anlaşılan zarif mücevher takımının yarattığı zıtlık, isteksizliğini daha dokunaklı kılıyordu. Hiç kimse içi cız etmeden ona bakamaz, onu dinleyemezdi. Paul'ün üzüntüsü artmaktaydı. Oğlunun durumundan kaygılanan Marguerite ona şöyle diyordu: “Oğlum, seni acı bir hayal kırıklığına varacak sahte umutlarla beslemeye ne gerek var? Artık senin hayatının da benimkinin de gerçeğini görme vaktimiz geldi. Matmazel de la Tour, anne tarafından, yüksek konumdaki zengin bir aileye mensup. Sana gelince, sen sadece zavallı bir köylünün çocuğusun, hem de gayrimeşru çocuğu.”

Bu gayrimeşru kelimesi Paul'ü çok şaşırttı; daha önce telaffuz edildiğini hiç duymamıştı. Annesine anlamını sorduğunda, “Meşru bir baban yok,” cevabını aldı. “Ben genç kızken, aşkıma kapılıp bir zayıflık gösterdim, sen o zayıflığının meyvesisin. Yaptığım hata seni babanın ailesinden mahrum bıraktı ve pişmanlıkla evden uzaklaşmak zorunda kaldığımda da annenin ailesinden. Ah talihsiz çocuğum benim, dünyada benden başka kimsen yok.” Kadın gözyaşlarına boğulunca, Paul onu kollarından yakaladı. “Ah anneciğim, madem dünyada sizden başka hiç kimsem yok, öyleyse sizi daha da çok seveceğim. Ama açıkladığınız bu sır ne büyük! Matmazel de la Tour'un iki aydır neden benden uzaklaştığını şimdi anlıyorum, neden yelken açmaya karar verdiğini de. Ah kuşkusuz, horgörüyor beni!”

Derken akşam yemeği vakti geldi, sofraya geçildi. Masa'nın etrafındaki herkesin ruhu farklı tutkularla çalkalanıyor, herkes azıcık yiyor ve kimse konuşmuyordu. Sofradan ilk

kalkan Virginie oldu ve şu an bulunduğumuz yere gelip oturdu. Paul de hemen peşinden geldi. Bir süre derin bir sessizlik oldu. Tropikal kuşakta oldukça yaygın olan ve güzelliğini en usta fırçaların dahi resmedemeyeceği o lezzetli gecelerden biriydi. Işınları katmanlar halinde dağıtan bulutlardan bir perdeyle çevrili semanın orta yerinde ay belirmişti. Işınları adanın dağları üzerine usulca düşüyor ve zirveleri gümüşü bir yeşile boyuyordu. Rüzgârlar bile soluğunu tutmuş bekliyordu. Korulukların içinden, vadilerin derinliklerinden, kayalıkların tepesinden kesik kesik sesler duyuluyordu, havadaki dinginlik ve gecenin berraklığının tadını çıkararak yuvalarında sevişen kuşların tatlı cıvıltıları. Otların altında böcekler hışırdıyordu. Yıldızlar gökte parlıyor, titrek akisleri denizin yüzeyine vuruyorlardı. Virginie dalgın bakışlarını engin ve koyu ufuk boyunca dolaştırıyor, adanın kıyı şeridinde balıkçıların yaktığı ateşleri seçebiliyordu. Limanın girişinde bir ışık ve bir gölge gördü. Biri deniz feneri, diğeri de Avrupa'ya gitmek için bineceği geminin gövdesiydi, yelken açmaya hazırdı gemi, sakince demir atmış bekliyordu. Bu manzara üzerine içini bir sıkıntı kapladı ve Paul ağladığını görmesin diye başını çevirdi.

Madam de la Tour, Marguerite ve ben, üçümüz muz ağaçlarının altında, onlardan birkaç adım ötede oturuyorduk. Gecenin sessizliğinde sohbetlerini açıkça işitebiliyorduk. Orada duyduklarımı bir daha hiç unutmadım.

Paul, "Matmazel," diyordu, "muhtemelen üç gün içinde yola çıkıyorsunuz. Denizin tehlikelerine maruz kalmaktan korkmuyorsunuz. Hani bir zamanlar sizi dehşete düşüren şu deniz!" Virginie, "Ebeveynime itaat etmem ve üzerime düşeni yapmam gerek," diye yanıtlıyordu. "Daha önce hiç görmediğiniz, uzaklardaki bir akraba için bizi terk ediyorsunuz!" ded Paul. "Maalesef öyle," dedi Virginie, "hayatım boyunca hep burada kalmak isterdim ama annem bunu istemedi. Günah çıkardığım rahip bana gitmem gerektiğini

sana. Hizmet edildiğini, sevildiğini göreceğim o salonlarda senin mutlu olman için gerekirse ayaklarının ucunda ölerек fedakârlıkların en büyüğünü yapabilecek kadar zengin ve soylu olacağım.”

Hiçkılmaktan konuşamaz olduğunda, iç çekişler arasında Virginie'nin sözlerini işittik. “Gitmemin sebebi sensin... Bakıma muhtaç iki aileyi birden geçindirebilmek için her gün tarlada iki büküm olduğunu gördüğüm sen. Zengin olma fırsatını kabul etmişsem, bu yalnızca senin bizim için yapıp ettiğin her şeyi senin için bin misliyle yapmak istediğimden. Hem hangi servet senin dostluğuna denk olabilir ki? Ne diye bana doğuştan soylu olmaktan bahsediyorsun? Ah! Eğer kendi kardeşimi seçebilme kudreti bana verilmiş olsaydı, senden başkasını mı seçecektim sanki? Ah Paul! Ah Paul! Sen benim için bir kardeşten bile daha değerlisin! Seni kendimden uzaklaştırabilmek için ne kadar da çabaladım! Göklerin bizim birlikteliğimizi kutsayacağı güne dek kendimi kendi canımın bir parçasından uzak tutabilmem için bana yardım etmeni istiyorum. Şimdi kal de kalayım, git de gideyim, yaşa de yaşayayım, öl de öleyim; bana ne istiyorsan onu yaptır. İşte erdemsiz bir kız! Okşayışlarına karşı koyabilirim ama üzölmene dayanamam!”

Bu sözler üzerine Paul onu kollarından yakaladı ve sıkıca tutarak, iç parçalayan bir sesle haykırdı: “Seninle geleceğim, hiçbir şey beni senden ayıramaz.” Hepimiz ona doğru koştuk. Madam de la Tour dedi ki: “Oğlum, eğer ikiniz birden giderseniz, bize ne olacak?”

Titreyerek “Oğlum... oğlum...” diye sayıklıyordu. Paul, “Siz anneciğim, iki kardeşi birbirinden ayırıyorsunuz! İkimiz de sizin sütünüzden emdik; ikimiz de sizin dizlerinizde büyüdük, birbirimizi sevmeyi bize siz öğrettiniz; ikimiz de bin defa söyledik birbirimizi sevdiğimizi. Ve şimdi onu benden koparıyorsunuz! Onu Avrupa'ya gönderiyorsunuz, size bir sığınak vermeyi bile reddetmiş o barbarlar ülkesine, bizzat

sizin bile terk ettiğiniz o acımasız ebeveyninizin evine yol-
luyorsunuz onu. Şimdi bana, onun üzerinde hiçbir hakkın
yok, o senin gerçek kardeşin değil, diyeceksiniz ama o benim
her şeyim, servetim, ailem, doğumum, bütün varlığım. On-
dan başka hiçbir şeyi tanımıyorum. Bir çatıdan, bir beşikten
başka hiçbir şeyimiz yoktu; bir mezardan başka da hiçbir
şeyimiz olmayacak. Eğer o gidecekse, ben de peşinden git-
mek zorundayım. Beni vali mi engelleyecek? Engellemek için
beni denize mi attıracak? Gerekirse yüzerek takip ederim.
Deniz bile şu toprak kadar uğursuz değildir. Burada onun
yanı başında yaşayamayacaksam, en azından sizden uzakta
onun görüş mesafesinde öleceğim. Barbar anne! Merhamet-
siz kadın! Kızınızı ellerine teslim ettiğiniz şu okyanus onu
size geri vermeyecek! Dalgalar size yalnızca benim cesedimi
taşıyacak, şu kıyıların çakıltaşları arasında onunkiyle birlik-
te yuvarlayarak ve size iki çocuğunuzun kaybını yaşatarak
sonsuz bir ıstırap verecekler!”

Bu sözler üzerine onu yakalayıp kollarım arasına aldım,
çünkü umutsuzluk onu sağduyudan uzaklaştırıyordu. Göz-
leri kıvılcımlar saçıyor, ateşler içindeki suratından ter sel gibi
akıyor, dizleri titriyordu ve ben yanmakta olan göğsünün
içinde kalbinin koşar gibi çarptığını hissedebiliyordum.

Virginie dehşet içinde, “Ah dostum!” dedi. “Gençlik yıl-
larımızın sevinçlerini, acılarını ve bu iki talihsizi sonsuza dek
birbirine bağlayan her şeyi kabul ediyorum. Eğer kalırsam,
yalnız senin uğruna yaşamak için; gidersem, günün birinde
yeniden sana dönmek içindir. Beni çocukluğumdan beri ye-
tiştirmiş, beni hayata hazırlamış, gözyaşlarımı görmüş olan
sizler şahidimsiniz. Beni işiten göklere, aşmak zorunda oldu-
ğum şu denize ve soluduğum havaya yemin olsun ki yalan
söylemiyorum.”

Güneşin Apenin Dağları’nın zirvesindeki buz kütlelerini
eritip devirmesi gibi, bu genç adamın taşkın öfkesi de sevdi-
ğinin sesiyle sönüverdi. Diklenen başı önüne düştü ve göz-

lerinden bir sel boşaldı. Annesi, kendi gözyaşları onunkilere karışırken tek kelime edemez halde sarıldı ona. Madam de la Tour kendinden geçercesine, “Daha fazla dayanamıyorum,” dedi bana, “yüreğim paramparça. Bu uğursuz yolculuk gerçekleşmeyecek. Komşum, oğlumu senin eve götür. Burada hiçbirimiz sekiz gündür uyumadık.”

Dönüp Paul’e, “Dostum, kız kardeşiniz burada kalacak,” dedim. “Yarın valiyle konuşuruz. İzin verin aileniz dinlensin, gelin bu geceyi bende geçirin. Geç oldu, gece yarısı. Güneyhaçı Takımyıldızı ufkun tam üzerinde.”

Paul tek kelime etmeden götürülmeyi kabullendi. Oldukça sıkıntılı geçen bir gecenin ardından güneş doğarken kalktı ve yerleşkeye geri döndü.

Lakin bu hikâyeyi size böyle uzun uzadıya anlatmama ne gerek var? Ömrümüzün yalnızca belli bir yönünün bilinmesi mutluluk vericidir. Tıpkı üstünde dönüp dolaştığımız yerküre gibi, bizim de kendi devinimimizi tamamlamamız yalnızca bir günlük bir iştir ve o günün bir yarısının aydınlanması ancak diğer yarısının karanlığa boğulması şartıyla mümkündür.

“İhtiyar,” dedim, “yalvarırım, bu kadar dokunaklı bir tarzda başlamış olduğunuz hikâyenizi tamamlayın. Mutluluk tasvirleri bize keyif verir elbet ama bize bir şeyler öğretenler, felaketlerin tasviridir. Rica ederim anlatın, zavallı Paul’e ne oldu?”

Yerleşkeye döndüğünde Paul’ün ilk gördüğü şey bir kayanın üstüne tırmanmış, açık denize doğru bakmakta olan zenci Marie’ydi. Uzaktan seslendi ona: “Virginie nerede?” Marie genç efendisinden yana çevirdi başını ve gözyaşlarına boğuldu. Kendinden geçen Paul adımlarının istikametini çevirdi ve limana koştu. Virginie’nin sabaha karşı gemiye bindirildiğini, geminin derhal yola çıktığını ve artık onu görmenin mümkün olmadığını öğrendi. Yerleşkeye döndüğünde, kimsenin yüzüne bile bakmadan ortadan kayboldu.

Havzayı oluşturan büyük kayalık, arkamızda neredeyse dimdik yükselir gibi görünse de aslında *Başparmak* dediğimiz şu erişilmez ve koni biçimli sivri kayalık yamacın oraya dek birkaç engebeli patika aracılığıyla tırmanmayı mümkün kılan, çeşitli yüksekliklerde taraçalara bölünmüş yeşil yaylalardan meydana geliyordu. Sivri yamacın eteklerinde büyük ağaçlarla örtülü bir alan vardı fakat o kadar yüksek, o kadar dik bir alandı ki korkunç bir uçurumla çevrili, havada asılı duran koca bir orman gibiydi. Başparmak'ın zirvesinin etrafında hiçbir zaman eksik olmayan bulutlar orada dereler meydana getirir ve akan sular bu dağın diğer yanında bulunan vadinin öyle derin bir yerine düşerse, bu yükseklikte çağlıtları işitilmez bile. Oradan, ormanlarla kaplı vadileriyle aralarında Pieter Both Dağı ile Trois Mamelles Dağı'nın da bulunduğu yüksek zirveleriyle adanın büyük bir bölümünü, hatta denizi ve okyanusun kırk fersah kadar açığında yer alan Bourbon Adası'nı bile görebilirsiniz. Paul işte bu yükseklikten bakıp gördü Virginie'yi götüren gemiyi. On fersaktan fazla bir mesafede okyanusun ortasında kara bir noktaydı gördüğü. Günün geri kalanında ona bakmakla meşgul oldu. Gemi çoktan kaybolduğunda bile hâlâ onu görebildiğine inanıyordu. Ufuktaki puslardan başka bir şey görülmez olduğunda, vahşi doğanın içinde öylece oturdu, tepeleri rüzgârla dövülüp hiç durmadan sallanan hurmalar ve tamanu ağaçlarının arasında. Kulakları sağır eden uğultuları uzaktan gelen bir org sesini çağrıştırıyor ve derin bir melankoli ihsan ediyordu. İşte orada buldum Paul'ü, başını kayalığa yaslamış, gözleri toprağa sabitlenmiş bir halde. Şafaktan beri yürüyerek peşinden gelmiştim ve aşağı inip ailesini görmeye ikna edebilmek için çok çabaladım. Sonunda yerleşkeye geri dönmesini sağladım. Madam de la Tour'u gördüğünde ilk yaptığı şey, kendisini kandırdığına dair acı acı söylenmek oldu. Madam de la Tour bize rüzgârın şafağa üç saat kala başladığını ve geminin yelken açması üzerine

valinin kurmayları ve misyonerleri eşliğinde tahtırevan üstünde Virginie'yi aramaya geldiğini, hem kendisinin hem Marguerite'in itirazlarına ve gözyaşlarına rağmen kızını yarı ölü bir halde alıp götürdüklerini söyledi. "En azından vedalaşabilseydim, şimdi daha sakın olurum," diye yanıtladı Paul. "Birlikte yaşadığınız süre zarfında ağızımdan kendisini incitecek bir söz kaçtıysa, ebediyen terk etmeden önce beni affetmesini isterdim. Ona derdim ki: Mademki kaderim sizi bir daha görememeyi gerektiriyor, öyleyse elveda bir tanem Virginie! Elveda! Benden uzakta mutlu ve mesut olun!" Sonra annesinin ve Madam de la Tour'un ağladığını görünce onlara, "Bana hiç bakmayın!" dedi. "Şimdi gözyaşlarınızı kurulaması için başka birini bulun!" Ardından feryat figan onlardan uzaklaştı ve yerleşkenin etrafında orada burada dolanmaya başladı. Virginie'nin en çok kıymet verdiği patikalarda gezip dolaşıyordu. Meleyerek kendisini takip eden keçilerine ve oğlaklarına "Benden ne istiyorsunuz?" diyordu. "Siz de benim gibi sizi elleriyle beslemiş olanı göremeyeceksiniz bir daha." Virginie'nin istirahat mekânına gitti, sağa sola uçuşan kuşları görünce haykırdı: "Zavallı kuşlar! Koruyucu meleğinizle bir daha asla karşılaşamayacaksınız." Etrafı koklayarak aranan Fidèle'i görünce onun yanına gitti ve iç geçirerek, "Ah! Onu asla bulamayacaksın," dedi. En sonunda geçen akşam onunla sohbet ettiği kayaya oturdu ve onu götüren geminin gözden kaybolduğu denize bakarak iki gözü iki çeşme ağladı.

Bu arada çalkantılı ruh halinin onu uğursuz sonuçlara sürüklemesinden korktuğumuzdan biz de onu adım adım takip ediyorduk. Annesi ve Madam de la Tour en doku-naklı sözcüklerle, umutsuzluğunun acılarını artırmaması için dualar ediyorlardı. Sonunda Madam de la Tour ümit veren sözlerle onu yatıştırmayı başardı. Ona *Oğlum* diye, *Müstakbel Damadım* diye hitap ederek eve dönüp bir şeyler yemeye ikna etti. Bizimle birlikte sofraya geçti ve çocuklu-

ğundan beri yoldaşı olan dostunun yerinin yanına oturdu. Bazen hâlâ yanında olduğunu sanıp ona bir şeyler söylüyor ve onun tabağına masadaki yemeklerden koyacak oluyor, artık orada olmadığını fark edince gözyaşlarına boğuluyordu. Takip eden günlerde, taşıdığı son çiçek demetinden, su içmeyi alışkanlık haline getirdiği hindistancevizi kabuğuna dek, ona ait olan her hususi nesneyi toplamaya girişmişti. Arkadaşının ardında bıraktığı bu kalıntıları dünyanın en kıymetli hazineleriymişçesine bağrına basıyor, öpüyordu. Amber bile sevilen kişinin dokunduğu bir nesne kadar tatlı bir koku yayamaz. Nihayet, kederinin hem annesini hem de Madam de la Tour'u üzdüğünü görünce, ailenin ihtiyaçları da kesintisiz çalışmayı gerektirdiği için, Domingue'in yardımıyla bahçeyi elden geçirmeye başladı.

O zamana dek tıpkı bir Kreol gibi dünyada olup bitenlere kayıtsız kalan bu genç adam, çok geçmeden benden kendisine okuma yazma öğretmemi istedi, böylece Virginie'yle mektuplaşabilecekti. Ayrıca gittiği ülke hakkında fikir edinmek için coğrafya ve içinde yaşadığı toplumun değerlerini tanımak için de tarih öğrenmek istiyordu. Aşkının ilhamıyla, ister mahsul yetiştirmekte olsun, isterse en darmadağınık araziye çekidüzen verme sanatında olsun, giderek mükemmelleşiyordu. Kuşkusuz insanlık sahip olduğu bilim ve sanatların büyük bölümünü işte bu tükenmek bilmez ateşli tutkunun sunduğu coşkunun varlığına borçluydu, yokluğunda ise bize teselli bulmayı öğreten felsefe doğuyordu. Tabiat, aşkı tüm varlıkları birbirine bağlayan düğüm kılmış, onunla toplumlarımıza ilk devinimi vermiş, öğrenmeye ve sevinçlere eğilimimizi onunla kıskırtmıştır.

Paul coğrafyadan pek keyif almadı çünkü ülkelerin tabiat tasvirlerinden ziyade siyasi sınırların açıklanmasıyla ilgiliydi. Tarihten, bilhassa modern tarihten de pek hoşlanmadı. Sebeplerini anlamadığı birtakım felaketler ve çağların genel sorunlarıyla karşılaşmıştı; sebepsiz ve amaçsız sa-

Jacques Henri Bernardin de Saint-Pierre (1737-1814): Fransız yazar ve botanikçi. Mauritius Adası'nda mühendis olarak askerlik yapmış, Hint Okyanusu'ndaki Fransız kolonilerindeki yaşamı ilk elden tecrübe etmiştir. Kolonilerdeki ilkel yaşam, başta Paul ile Virginie olmak üzere, Voyage à l'île de France [l'île de France'a Seyahat], La Chaumière indienne [Hint Kulübesi] gibi eserlerine ilham vermiştir. Dost olduğu J. J. Rousseau'nun sadık bir takipçisi, ilkel kültürlere yönelişinin ilk destekçilerinden biridir.

Yazarın ününü borçlu olduğu Paul ile Virginie, bir adada birlikte büyümüş iki genç arasında yaşanan masum aşkın, uygarlığın araya girmesiyle birlikte uçuruma sürüklenişinin ve bu iki günahsız gencin hayatını sarmalayan pastoral cennetin çöküşünün trajik hikâyesidir.

Tanzimat döneminde Batı edebiyatından yapılan ilk çevirilerden biri olması sebebiyle, yeni edebiyatımıza bir dönem yön veren Romantizm'in de ülkemizdeki ilk elçilerinden biri olmuştur. Paul ile Virginie yepyeni bir çeviriyle Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde.

Ilkay Atay (1987): 2015'te İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu, Hacettepe Üniversitesi'nde aynı bölümde yüksek lisans yapmaktadır. Çeşitli dergi ve internet sitelerine öykü ve makaleleri yayımlanmıştır. İngilizce ve Fransızcadan çeviri yapmaktadır. Stendhal, Antoine de Saint-Exupéry, Prosper Jolyot de Cr billon, Honor  de Balzac gibi yazarların eserlerini T rk eye kazandırmıştır.

